

MILLIY ARMIYAMIZ YANGI O'ZBEKISTONNING MUSTAHKAM QALQONIDIR!

VATANPARVAR

● Gazeta 1992-yilning 24-iyunidan chiqa boshlagan ● 20-yanvar, №3 (3014)

BIZ
HAQIMIZDA

@ vatanparvar-bt@umail.uz

t.me/mv_vatanparvar_uz

t.me/mudofaavazirligi

facebook.com/mudofaavazirligi

instagram.com/mudofaavazirligi

youtube.com/c/uzarmiya

IJTIMOIIY-SIYOSIY, MA'NAVIY-MA'RIFIY, HARBIIY VATANPARVARLIK GAZETASI

VATAN HIMOYASI

YO'LIDAGI
MARDLIK
7

DAVLAT LASHKAR-U FUQAROLARNING SADOQATI VA FIDOYILIGI ILA QUDRATLIDIR

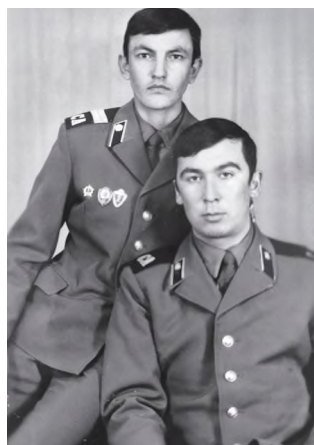
TUG'NING

KO'TARILISHI HAMDA
ASKARLAR BOSHI
UZRA ILDAMLAB
BORISHI QO'SHINNING
RUHINI KO'TARGAN VA
VATANPARVARLIK HISSINI
KUCHAYTIRGAN.

MARKAZIY

HOKIMIYAT RAMZI
BO'LGAN BAYROQ –
ODATDA BUTUN JANG
MAYDONIDA KO'ZGA
YAQQOL TASHLANIB
TURADIGAN TEPALIKDAGI
QARORGONGA
O'RNATILGAN.

CHORI AVAZ

CHIROG'I
14

18 "DUNYONING

ENG YAXSHI DZYUDUCHISI" KIM BO'LADI?

«АМИР ТЕМУР ЖАНГОВАР БАЙРОҒИ»

2023 йил 13 январь куни Президент
администрациясида юксак давлат мукофотлар
олган бир гуруҳ ҳарбий хизматчиларни
тақдирлаш маросими бўлди.

Унда Ўзбекистон Республикаси Президенти, Қуролли Кучлар Олий Бош Қўмондони Шавкат Мирзиёев барча ҳарбий хизматчиларни ва соҳа фахрийларини мазкур шонли сана билан табриклаб, шундай деди: «Мамлакатнинг ҳарбий салоҳияти замонавий қурол-яроғ ва ҳарбий техника билан бирга ботир аскар ва офицерлар билан, уларнинг жисмоний ва маънавий тайёргарлиги билан белгиланади. Шу маънода, миллий армиямизнинг чинакам қудрати бу аввало сизлар ўз ҳаётини Ватан ҳимоясидек муқаддас ишга бағишлаган жонкуяр ва фидойи инсонлардир».

Маросимда давлат раҳбари ҳарбий унвон тўғрисидаги гувоҳномаларни, орден ва медалларни тантанали равишда топширди. Ватан ҳимоячиларига мустаҳкам соғлиқ, азму шижоат, масъулиятли хизматида муваффақиятлар тилади. Армия тизимида «Амир Темуր жанговар байроғи» мукофоти таъсис этилди ва бу борада ўтказилган танловда Марказий ҳарбий округ ғолиб бўлди. Маросимда ушбу округ қўмондонига илк бор «Амир Темуր жанговар байроғи» тантанали равишда топширилди. Хўш, буюк саркарда, бобоколониимиз Амир Тему́р байроғи ҳақида нималарни биламиз? Тарихий манбаларда бу ҳақда нималар ёзилган?

Амир Тему́р байроғи узун ёғоч тепасига ўрнатилган моҳча – Амир Тему́р герби ва катта зангори матодан иборат бўлган. Испан элчиси Руи Гонсалес де Клавихо Тему́рнинг гербида учта доира тасвирлангани ҳақида хабар беради. Миниатюраларни ўрганиш ва замондошларининг маълумотлари асосида Амир Тему́р ва унинг ворисларининг герби олтин нурлар сочаётган қуёш байроғида тасвирланган шер кўринишида бўлганлиги аниқланган. Бу герб Самарқанддаги Регистон ҳудудидаги Шердор мадрасаси пештоқини безашда ишлатилган. Ҳофиз Таниш Бухорийнинг «Абдуллонома» («Шарафномаи шоҳий») асарида жанг тасвирида шундай таъриф келтирилган: «Жаҳон кезувчи осмон аждарҳоси байроқ аждарҳосининг хавфидан саросима ва саргардонликка тушди. Ҳайбатли фалак шери туғ шерининг ваҳимасидан ўзини чархнинг ниқобига тортди».

Классик шеърятда ва умуман ўрта аср Шарқ адабиётида Миррих (Марс) сайёраси осмон (фалак) аждарҳоси ёки шери деб аталган. Байроқ шери ва аждарҳоси – ўрта аср Шарқ кўшинининг байроғига туширилган тасвирларга ишора. Асардаги «аждарҳо сурат байроқ», «аждарҳо шавкатли байроқ»лар хусусида бир неча маротаба эслаб ўтилади.

Байроқ номи манбаларда, туғ, алам, байдак, байрак шаклида учрайди. Байроқ давлат рамзи сифатида эъзозланган ва қаттиқ қўриқланган. Чунки байроқ жанг майдонида ҳам муҳим роль ўйнаган. Жанг майдонида туғ байроқларнинг аҳамияти катта бўлиб, у кўшиннинг ўз саркардалари жойлашуви, марраларнинг эгалланганлиги (ёки аксинча), ўз сафдошларини ажрата олиш ва чекиниш аломатларини англаб олишига ёрдамлашган. Бундан ташқари, туғнинг кўтарилиши ҳамда аскарлар боши узра илдамлаб бориши кўшиннинг руҳини кўтарган ва ватанпарварлик ҳиссини қучайтирган.

Қанг давлати даврида ҳарбий кўшинда дастлаб икки гуруҳда байроқ ҳаракатланган бўлса, Қорахонийлар даврига келиб 9 та гуруҳ байроғи жанг майдонида ғалаба сари интилган. Амир Тему́р даврида эса худди шахмат доналари сингари ўн икки бўлинмада ўн икки хил рангда жойлаштирилган. Уларни турли рангдаги байроқлари, қурол-яроғ, кийим-кечаги ҳам турлича бўлган. Масалан, биринчи гуруҳ асосан қизил рангдаги матоли байроқ кўтарган. Иккинчи гуруҳнинг ранги кўк, учинчи гуруҳнинг ранги оқ, тўртинчи гуруҳнинг ранги бинафша, бешинчи гуруҳнинг эса сариқ ва ҳақозолар.

Марказий ҳокимият рамзи бўлган байроқ – одатда бутун жанг майдонида кўзга яққол ташланиб турадиган тепалиқдаги қароргоҳга ўрнатилган. Бу байроқ лашкарбоши қўл остида бўлган ва бу барча жангчиларга кўриниб турган. Ҳар бир бўлинмани ўз ранги бўлган ва бу лашкарбошига унинг буйруқлари қандай бажарилаётгани ҳамда жангнинг боришини кузатиб туриш имконини берган.

Зеро, Президентимиз таъкидлаганидек, «Маълумки, Амир Тему́р бобомиз биронта жангда енгилмаган, Соҳибқироннинг байроғи ҳамиша баланд ҳилпираб турган. У бугунги авлодлар учун қатъият, ҳарбий маҳорат, ғурур ва ифтихор тимсолидир».

Шерали Қўлдашев,
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси
Шарқшунослик институти
катта илмий ходими,
тарих фанлари номзоди, доцент

«АМИР ТЕМУР ЖАНГОВАР БАЙРОҒИ УЧУН» МУСОБАҚАСИ ҲАҚИДА

5 ФАКТ:

1 Амир Тему́р салтанатида байроқ мамлакат рамзи, улуғворлик тимсолини ифодалаган. Жанг майдони узра байроқнинг мағрур ҳилпираб бориши жангчиларга чексиз руҳ ва кайфият бахш этган. Қадим тарихимизнинг қаҳрамонлари байроқни чин маънода озодлик, куч-қудрат, жасорат, ғалаба тимсоли сифатида қадрлаб келган.

2 Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 30 ноябрдаги қарорига асосан, Мудофаа вазирлиги қўшинларида ҳар икки йилда бир маротаба «Амир Тему́р жанговар байроғи учун» мусобақаси ўтказилиши белгиланган.

3 Мусобақа икки босқичда ўтказилиб, биринчи босқич қуйидагича тавсифланади:
Жанговар-хизмат фаолият: кўрик-танлов; спорт мусобақалари; беллашувлар;
Профессional тайёргарлик: ўқув ва машқлар; инспекторлик синовлари; назорат (якуний) синовлари;
Ахлоқий-руҳий тайёргарлик: ҳарбий интизом ҳолати; ҳуқуқ-тартибот бўйича маълумотлар.

4 Мусобақанинг иккинчи (якуний) босқичи Мудофаа вазирлигининг махсус комиссияси томонидан йил давомида турли халқаро ва республика миқёсидаги мусобақа ҳамда кўрик-танловлар натижалари сарҳисоб қилинади. Шу билан бирга ҳарбий округлар (бирлашмалар) жамоалари билан миллий спорт турлари ва миллий қадриятлар йўналишида мусобақалар ўтказилади.

5 Мусобақада 1-ўринни эгаллаган ҳарбий округ ғолиб деб ҳисобланади ва «Амир Тему́р жанговар байроғи», I даражали диплом ва қимматбаҳо совға билан тақдирланади.

ЖАНГЧИ

ЮРАГИДАГИ ҲИС

Қанчалик эриш туюлмасин, жасорат туйғусини юзага чиқишида ватанпарварлик тушунчасининг назарий ва амалий роли ниҳоятда катта. Давлат ва жамият нечоғлик тараққий этмасин, ушбу туйғуларни кишилиқ вужудига сингдириш йўлида такрор ва такрор ислохотлар амалга оширилаверади.

Америка сиёсий фалсафаси ва ахлоқшунослигининг атоқли вакили А.Ч. Макинтайр ўзининг «Ватанпарварлик фазилатми?» мақоласида бу тушунчани маълум умуминсоний қадриятлар ва тамойиллар билан таққослаб, ҳар бир инсон ўз она Ватанида умумэтироф этилган ахлоқий меъёр ва тамойилларнигина англайди ва ўзлаштира олади, деган хулосага келган эди. Яна бир Ғарб тадқиқотчиси Эндрю Мейсон: «Фуқаро бўлиш содиқ ватандошлар олдидаги бурч ва мажбуриятларни ўз зиммасига олиш ҳамда бажариш демакдир», дея фикр билдиради.

Умуман олганда, бу тушунча ҳар бир давлат ва жамият маънавий қиёфасининг муҳим бир бўлаги бўлиб келган. Халқлар ватанпарварлик тушунчасини ўз луғат ва тилларида турлича талқин этади. Бу уларнинг ижтимоий келиб чиқиши ва этник тарихи билан ҳам бевосита боғлиқдир. Масалан, «Педагогик энциклопедия»да: «Ватанга муҳаббат, унинг манфаатлари ҳақида қайғуриш ва уни душманлардан ғимоя қилишга тайёрлик туйғусини ифодаловчи ижтимоий-сиёсий ва ахлоқий тамойил. Ватанпарварлик ўз Ватанининг ютуқларидан ғурурланиш, унинг муваффақиятсизликлари ва бахтсизликларидан қайғуриш, ўз халқининг тарихий ўтмишини ҳурмат қилиш,

халқ хотираси, миллий ва маданий анъаналарига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлишда намоён бўлади», дея келтириб ўтилади.

Шунингдек, «Сиёсатшунослик: энциклопедик луғат»да: «Ватанга хизмат қилишга ва уни душманлардан ғимоя қилишга тайёрликда ифодаланган ҳиссий муносабатдир», дея изоҳланса, «Ўзбек тилининг изоҳли луғати»да эса бу атамага: «Ватанпарварларга хос иш, хатти-ҳаракат, хислат», дея таъриф берилади.

Ушбу фикрларни умумлаштирсак, ватанпарварлик – кишиларнинг туғилиб ўсган ерига муҳаббати ва садоқатини ифодаладиган кенг қамровли тушунча. Ватанпарварлик маънавий, ахлоқий ва ижтимоий-маданий таркибий қисмларга асосланган шахснинг ижобий ҳусусиятларининг бутун мажмуасини шакллантириш ва ривожлантиришни назарда тутди.

ЭПИК АСАР ҚАҲРАМОНЛАРИДА ВАТАНПАРВАРЛИК

Эпик асар қаҳрамонларига хос бўлган муҳим хислатлардан бири уларнинг ўз Ватанлари тақдири билан боғлиқ ижтимоий масалалар, ўзлари яшаётган ҳудуднинг дахлсизлиги ва мустақиллиги йўлидаги курашларда кўринади.

Достонларнинг тарбиявий-мафкуравий жиҳати, айниқса, жанг сахналарида кўзга ташланади. Чунки эпик қаҳрамон маънавий жасорати мураккаб вазиятларда тўғри қарор қабул қила олиш техникасида очилиб боради. Биз ўқиган кўплаб асар ёки фильмлардаги қаҳрамонлар ўзларининг жанг санъатини намоён қилиши, қийин вазиятларда жасорат кўрсата олиши, ёвуз кимсаларни йўқ қилиши каби фазилатлари билан хотирамизда ўрнашиб қолади. Чунки мураккаб вазиятлардагина жангчиларга хос бўлган ватанпарварлик туйғулари юзага чиқади.

Эътибор қаратсак, ҳатто энг моҳир жангчилар ҳам ўзидаги қўрқув ва ғашликни юксак ва шарафли вазифани адо этаётгани билан арита олади. Улар танлаган ҳаёт ва ўлим орасидаги йўл шунчалар улўғки, икки дунёда ҳам уларнинг номини шон-шарафга буркайди.

Қуйидаги жанг олди қаҳрамонларнинг ўз-ўзига бераётган далда ва тасаллилларини ўқир экансиз, бунга ич-ичингиздан гувоҳ бўласиз:

«Асло ваҳми-тарс кўнгилга келтирманг, майдонда душман билан савашиб, талашиб ўлсак, бизларга қандай ғанимат. Охири одам бор, ўлим бор. Бир кун бўлмоқ, бир кун ўлмоқ. Иймони билан ўлган ўлмайди. Иймонли қул ўлмайди деган. Эй йигитлар, асло ғам еманглар, ўламан деб войим қилманг».

Жасорат ва жанг мотиви шубҳасиз ҳар қандай достоннинг кульминацион нуқталарини ташкил этади. Чунки аёвсиз жангларда қаҳрамонларнинг ички дунёси, жанговар салоҳияти, ватанпарварлиги бор бўй-басти билан юзага чиқади. Жангда бош қаҳрамон қўшинга илҳом бағишлайди, намуна кўрсатади, аскарларнинг психологиясини мувозанатга солиб туради.

Халқининг қаҳрамонлик тарихи, турмуши, одатлари, буюк жасоратлари ҳақида ёзилган асарлар ёш авлодда ўз қаҳрамонлари билан фахрланиш, уларга ўхшашга ҳаракат қилиш, жасоратли бўлиш истагини юзага чиқаришда муҳим роль ўйнайди.

Бу ҳақда «Қутадғу билик» асарида алоҳида тўхталинар экан, саркарда доим қўшинга илҳом бағишлай олиши, унинг ҳар бир ҳаракати, ҳарбий аслаҳалари ва таъминоти,

ҳатто минган тулпори ҳам унинг мартабасига лойиқ бўлиши кераклиги таъкидланади. Чунки унинг ортида бутун қўшин, ҳар бир жангчига намуна бўла олиш масъулияти туради.

Албатта, ёшлар ўз қаҳрамонларига ўхшашни хоҳлайди, ундан ибрат олиш, у каби бўлишни орзу қилади. Тарихий-бадий адабиётнинг тарбиявий аҳамияти ҳам ана шундадир.

Ушбу асарда ёвга қарши отланган аскарбоши душманни синдирувчи, мағлуб этувчи кишиларни ўзига яқин тутиши кераклигига алоҳида урғу берилади. Зеро, жангнинг қандай якунланиши айнан қаҳрамон, мард аскарларнинг саъй-ҳаракатига боғлиқ. Юруш чоғида илғор қисм (язак) ва айғоқчи гуруҳ (тутғак) таркиби сара, тажрибали жангчилардан танланиши, айғоқчилар келтирган маълумот асосида илғор қисм ғанимга зарба бериши, қўшиннинг бош кучлари соқчи отлиқ қисм (йўртуғ) билан эҳтиёт қилиниши, аскарий сафлар бир-биридан узоқлашиб кетмаслиги, лашкаргоҳ (тушун) танлашга алоҳида эътибор қаратилиши, у соқчи отлиқлар гуруҳи билан эҳтиёт қилиниши, хушёрликни қўлдан бермаслик, ғафлатда қолмаслик сингари вазифалар белгиланган.

ХАЛҚ ДОСТОНЛАРИ ВА ЖАНГЧИ ҲАЁТИ

Адабиёт ва санъатнинг ҳар қандай тури сингари халқ достонлари ҳам кучли ғоявий-бадий мазмунга эга бўлиб, миллиятнинг кўп асрлик тарихий тараққиётининг ўзига хос шароитлари, миллий характер, анъана ва эътиқодларни очиб беришда муҳим аҳамиятга эга. Аввало халқ достонлари ҳарбий хизматчиларнинг ахлоқий фазилатларини шакллантиришга, ватанпарварлик, мардлик, жанговар биродарлик қоидаларига содиқ бўлишга, жанг майдонларини ташлаб қочмасликка, ҳарбий бурчига ҳаётининг сўнгигига қадар содиқ қолишга ўргатади.

Демак, достонда акс этган бу каби фазилатлар, ҳарбий-ватанпарварлик тамойилларини ҳарбий хизматчиларга сингдиришда қуйидаги жиҳатларга алоҳида эътибор қаратишни тақозо этади.

Биринчидан, жангнома достонлар ҳарбий хизматчида Ватан ғимояси учун зарур бўлган ахлоқий фазилатларни шакллантириш, уларнинг юксак маънавий жасоратини ўзларига сингдириш вазифаларини амалга оширади.

Иккинчидан, қаҳрамонлик ва жангнома достонлари ёшлар онгида ҳарбий хизматнинг ижтимоий аҳамиятини мустаҳкамлайди, Қуролли Кучларимизга муҳаббат, маънавий-руҳий иммунитетни оширишга хизмат қилади.

Учинчидан, халқ эпослари қаҳрамонларининг олий мақсади Ватан озодлиги ва фаровонлигини яқдил сақлаш, бу йўлда ҳар қандай душман билан яккама-якка курашишга шайлик нормаларига асосланганини инобатга олсак, ҳарбий хизматчиларнинг экстремал шароитларда ҳам руҳий барқарорлигини мустаҳкамлашга кўмаклашади.

Катта лейтенант
Бобур ЭЛМУРОДОВ,
«Vatanparvar»

ЎЗБЕКИСТОН — ОЗАРБАЙЖОН: пойдевори мустаҳкам муносабатлар

Бугунги кунда Ўзбекистон қардош туркийзабон мамлакатлар Қуролли Кучлари билан мудофаа соҳасида мустаҳкам ҳамкорлик алоқаларини ривожлантириб бормоқда. Хусусан, юртимиздаги нуфузли олий ҳарбий таълим муассасаларида қардош мамлакат ҳарбийларини ўқитиш борасида ҳам бир қанча ишларнинг йўлга қўйилгани фикримиз далилидир.

Мазкур ҳамкорликлар доирасида Озарбайжон Республикаси Мудофаа вазирлиги Миллий мудофаа университети раҳбари генерал-лейтенант Гейдар Периев бошчилигидаги ҳарбий

делегация юртимизга ташриф буюриб, Қуролли Кучлар академиясида бўлди. Дастлаб делегация вакиллари академия инфратузилмаси, таълим жараёни ва ўқув-моддий базалари билан яқин-

дан танишди. Меҳмонлар минтақанинг етакчи олий ҳарбий таълим муассасасида курсантлар касбий профессионал маҳоратини такомиллаштиришга қаратилган моддий база, улар учун

яратилган замонавий шарт-шароитларни алоҳида эътироф этди.

Ташриф давомида қардош халқларнинг бирдамлиги, икки давлат мудофаа идоралари томонидан ҳамкорликда олиб борилаётган ҳарбий таълим масалаларининг жорий ҳолати ҳамда истиқболлари юзасидан ўзаро фикр алмашилди.

Шу куннинг ўзида меҳмонлар Тошкент шаҳридаги озар халқининг умуммиллий етакчиси, Озарбайжон Республикасининг учинчи Президенти Ҳайдар Алиев барельефи пойига гул қўйди, шунингдек, «Ғалаба боғи» ёдгорлик мажмуаси ва «Шон-шараф» давлат музейига экскурсия уюштирди.

Шерзод ЭГАМБЕРДИЕВ,
«Vatanparvar»

✓ EL BOSHIGA ISH TUSHSA...

ХАЛҚ ВА АРМИЯ — БИР ТАНУ БИР ЖОН

Ҳаво ҳароратининг кескин тушиб кетиши муносабати билан Мудофаа вазирлиги томонидан юртимизда ҳарбий дала ошхоналари фаолияти йўлга қўйилди.

Республиканинг туман ҳокимликлари билан ҳамкорликда ташкил этилган ҳарбий дала ошхонасида фуқароларга иссиқ чой ва егуликлар таклиф этилмоқда. Шунингдек, уларнинг вақтни мазмунли ўтказишлари учун китоблар, кўнгилочар воситалар, шахмат-шашка ўйинлари ҳам ҳозирланган.

– Уйимизда газ босимининг пастлиги ва электр тармоғидаги узилишлар иссиқ овқат тайёрлашга тўсқинлик қилмоқда. Хоналар анча совуб кетди. Совуқ ҳавода кўп қаватли иморатлар ичида бирор нарса қилишнинг имкони йўқ, – дейди Яшнобод тумани Широнобод маҳалласида яшовчи Людмила Губанова. – Уйда қизим билан ёлғиз турамыз. Маҳалладан бизни иссиқ овқат ва тураржойлар борлигини айтиб таклиф қилишди. Келсам ҳарбийлар томонидан дала ошхонаси ташкиллаштирилган экан. Палатканинг ичида барча шароитлар яратилган. Маҳалладаги ёқтиёғи бўлган барчани ширинлик, иссиқ овқат билан сийлашмоқда. Бир кун олдин катта қозонда ош тарқатган эди. Бугун эса каша, гречка ва ширинликлар тарқатилмоқда. Бундай енгилликларни яратиб бераётган Мудофаа вазирлиги ва ҳокимлик ташкилотчиларига миннатдорлигимни билдираман.

Бу каби ҳарбий дала ошхоналари юртимизнинг барча гўшаларида ташкиллаштирилди. Яшнобод туманининг Жарбоши маҳалласида ҳам

450 кишилик дошқозонда иссиқ овқат тайёрланди. Палаткалар ўрнатиб, ичкарида шашка-шахмат, кўчма кутубхоналар ва спортнинг армрестлинг турига мўлжалланган усқуналар ҳам ўрнатилди. Ҳарбий хизматчилар ва аҳоли ўртасида мусобақа тарзида ўтган тадбир барчанинг кўнглини кўтарди.

– Ҳарбий хизматчиларнинг халқимиз бошига оғир кунлар тушганда доим ёрдамга шай турганлигини кўп бора гувоҳи бўлганмиз. «Сардоба» тошқини, пандемия ва бу йилги қишнинг қаҳратонида улар халқ билан елкадош, – дейди «Жарбоши» маҳал-

ла фуқаролар йиғини раиси Қудратилла Серекбаев. – Газ ва электр энергиясида бўлаётган кўп узилишлар аҳоли орасида қийинчилик ва ноқулайликлар туғдирди. Мудофаа вазирлиги ҳарбий хизматчилари доим халқ билан эканлигини яна бир бор исботлади. Ҳарбий дала ошхонасини

ташкил этиб, маҳалламиз аҳолисини иссиқ овқат ва ширинликлар билан сийлашди. Юртимиз посбонлари бу билан кифояланиб қолмаяпти. Ёлғиз қариялар, ёш болали оилалар, ногиронлиги бор хонадонлардан хабар олиб, уларга ҳам керакли кўмак бермоқда. Иссиқ овқат билан бирга печларида ёқиш учун ўтин ҳам олиб бориб берилди. Бундай хайрли ишларда, албатта, халқ ва армия – бир тану бир жонлиги кишига фахр туйғусини беради.

Шерзод ШАРИПОВ,
«Vatanparvar»

Хизмат сафарларида хорижий тилда эркин сўзлашаётган ҳарбий хизматчиларни кўрсам, ҳавасим келарди. Шу қадар масъулиятли вазибалардан ортиб, тил ўрганишга улгурганига ҳайрон қолардим. Кейин билсам, уларнинг аксарияти Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари «Тинчлик йўлидаги ҳамкорлик» дастури тайёрлаш марказининг интенсив курсларида таҳсил олган экан.

Пойтахтимизнинг Яшнобод туманида мазкур марказ янги биносининг тантанали очилиш маросими бўлиб ўтди. Унда мудофаа вазирининг биринчи ўринбосари – Қуролли Кучлар Бош штаби бошлиғи генерал-майор Шухрат Халмухамедов, хорижий мамлакатлар элчихоналарининг ҳарбий атташелари, Қуролли Кучлар фахрийлари ҳамда оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирок этди.

ЗАМОНАВИЙ, КЎРКАМ МАЖМУА

Мудофаа вазирининг шахсий таркибни рағбатлантириш тўғрисидаги буйруғига кўра, бир гуруҳ ҳарбий хизматчилар ва қурилиш жараёнида фаоллик кўрсатган мутасаддилар тақдирланди. Сўзга чиққанлар жамоани янги қўлайлик ва имкониятлар билан қўтлаб, тингловчиларнинг сафи ортиб, халқаро доираларда ҳамisha эркин мулоқотга кириша олишларига тилак билдиришди.

Ўз ўрнида марказнинг малакали мутахассислари хорижий тилларни ўқитишда мультимедиа ва лингвистик лаборатория имкониятлари, ўқитишнинг замонавий методикалари, ахборот-ресурс марказининг ўқув жараёнидаги ўрни ҳақида тўхталиб ўтдилар. Қуролли Кучлар Марказий ашула ва рақс ансамбли хонандалари томонидан ижро этилган куй-қўшиқлар йиғилганларга байрамона кайфият бағишлади.

Шундан сўнг меҳмонлар билан марказнинг ўқув биноси, ётоқхона ва ошхонасига экскурсия уюштирилди. Таъкидлаш керакки, ушбу марказда бир вақтнинг ўзига 300 нафар тингловчига 8 та хорижий тил ўргатиш имконияти мавжуд. Ўқув биносида 34 та ўқув синфи, 8 та мультимедиа лаборатория хонаси ва 3 та ахборот-ресурс маркази халқаро стандартлар асосида жиҳозланган. Барча керакли спорт анжомлари билан таъминланган замонавий тренажёр залида 50 кишидан ортиқ тингловчи шуғулланиши мумкин. Кенг ва шинам ошхона аутсорсинг асосида ўз фаолиятини юритмоқда.

Марказ билан танишар эканман, мен ҳам келгусида ушбу муассасада таҳсил олиб, инглиз тилини мукамал ўзлаштиришни ният қилдим. Ушбу орзум амалга ошиб қолса, сиз, азиз ўқувчиларни таълим жараёни билан ҳам яқиндан таништираман.

Капитан Азиз НОҲҚУЛОВ,
«Vatanparvar»

✓ QUVONCHLI KUN

ЯНГИ ХОНАДОНЛАР МУБОРАК!

Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан Тошкент ҳарбий округи тасарруфидаги ҳарбий қисм ҳарбий хизматчилари учун янги хонадонлар қурилиб, ўз эгаларига тантанали равишда топширилди.

Сирдарё вилояти Гулистон шаҳрида бўлиб ўтган тадбирда округ қўмондонининг ўринбосари полковник Бахтиёр Ўралбоев, вилоят ва шаҳар ҳокимликлари вакиллари, ҳарбий хизматчилар иштирок этди.

Тадбирда сўзга чиққанлар бугунги кунда ҳарбий хизматчилар ҳамда оила аъзоларининг ижтимоий ҳимоясига етарлича эътибор қаратилаётганини таъкидлаб, тинчлигимиз посбонларига янги хонадонлар қалитларини топширдилар.

Замонавий лойиҳалар асосида қурилган уйлар шинам ва барча қўлайликларга эга. Меҳмонхона, ошхона ва бошқа ёрдамчи хоналар замон талабларига мос тарзда жиҳозланган. Шу куни 60 нафар ҳарбий хизматчи ўз оиласи билан янги хонадонларга кўчиб ўтди. Ҳарбий оркестр ижросидаги шодон куй-қўшиқлар барчага байрамона кайфият улашди.

Тошкент ҳарбий округи
матбуот хизмати

«ҲАММА ТАНИЙДИГАН»

ТАНҚИМЧИ

Қуролли Кучлар ташкил этилганининг 31 йиллиги ҳамда Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан Президентимиз, Қуролли Кучлар Олий Бош Қўмондонининг фармонида кўра, мамлакатимиз мудофаа қудратини мустаҳкамлаш, профессионал миллий армияни шакллантириш, халқимиз осойишталигини сақлаш, шарафли ва муқаддас бурчини бажаришда мардлик ва жасорат кўрсатган бир гуруҳ ҳарбий хизматчилар қаторида майор Мухриддин Ҳошимов ҳам давлатимизнинг юксак мукофоти «Содиқ хизматлари учун» медали билан тақдирланди.

Бир жумлада ифода қилинган ушбу натижанинг замирида қанчалар машаққатли меҳнат, сабр-тоқат ва ирода ётганини ҳар ким ўзича тасаввур қила олиши табиий. Бунга қадар ҳам қаҳрамонимиз турли мусобақаларда ғолиблик гаштини суриб, изчил ҳаракатларининг самарасини тотган. Унинг муваффақиятлари билан қисқача таништириб ўтамиз.

2017 йили Тошкент ҳарбий округи миқёсида «Энг илғор жанговар машина экипажи» мусобақасида; «Ўз касбининг устаси» мусобақасида умумқўшин бўлинмалари ўртасида «Энг илғор гуруҳ командири» йўналишида 1-ўринни эгаллаган.

2018 йили юртимизда илк маротаба ўтказилган «Танк биатлони» мусобақасида экипажи билан 1-ўринни қўлга киритган. 2019 йили жаҳон аренасига чиқиб, Россия Федерацияси «Алабино» полигониди бўлиб ўтган Халқаро армия ўйинларининг «Танк биатлони» мусобақасида Ўзбекистон терма жамоаси билан илк маротаба қатнашиб, 2-дивизионда фахрли ўринга сазовор бўлган.

Бу эътирофларни қаердандир кўчириб ёзаётганим йўқ. Уларнинг аксариятига ўзим ҳам гувоҳ бўлганман. Танишувимиз ҳам қизиқarli кечган.

Халқаро армия ўйинлари қизғин паллага кирган. «Алабино» полигони. Фаол иштирокчилардан телевидение учун интервьюлар оляпмиз. Одатда, сўз якунида ҳар ким ўзини таништиради, ҳарбий унвонини, лавозимини айтади. Бизнинг қаҳрамонимиз эса бундай изоҳ беришни истамасди:

– Мени ҳамма танийди, айтишим шарт эмас!

Оғир-босиқ бўлишимга қарамай, ўша пайтда кибор кўринган бу «йигитча»ни (мендан сал кам 10 ёш кичик экан) қўпол бўлса ҳам танкнинг устидан судраб тушгим келганди. Бунинг ҳазил эканини билгач, мутойиба ва қо-

чириларни ўз ўрнида қўллайдиган, қийин шароитда ҳам кулгига куч топа оладиган сафдошимиз билан анча қадрдон бўлиб қолдик. Ютуқларини кузатиб, севиниб юрдим.

Айтганча, гапни давлат мукофотидан бошлагандик. Қилинган муттасил меҳнатлар ўзининг муносиб эътирофини топди. Ўша куни ҳарбий қисмдаги тантанани қўя турайлик, қаҳрамонимиз туғилиб ўсган Самарқанд вилоятининг Ургут тумани Жарқишлоқ маҳалласида ҳам катта шодиёна бўлди. Ўктам ака, Шоҳиста аяни кутловчиларнинг кети узилмади.

Оддий ишчи оиласида туғилган Мухриддиннинг бу ютуғи ўзи таҳсил олган 10-умумтаълим мактабида бирга ўқиган синфдошлари ва устозларини ҳам беҳад қувонтирди. Турмуш ўртоғи Маҳфуза Раҳимованинг севинчини таърифлашга ҳожат йўқ. Ўғиллари Мухаммадҷон ва Нурислом эса хонадондаги кўтаринки кайфиятдан хархаша қилишни ҳам унутиб қўйгандек эди, гўё. Яхши кунингда хурсандчилигинга шерик бўладиган инсонлар кўплигининг ўзи улкан бахт аслида.

Хўш, майор Мухриддин Ҳошимовнинг ўзи-чи?! Келинг, унинг фикрларига қулоқ тутайлик.

– Ёшлик йилларингизда келажакингизни қандай тасаввур қилгансиз? Реал ҳаёт унга қай даражада мувофиқ келмоқда?

– Ростини айтаман, ёшлигимда ҳарбий учувчи бўлишни орзу қилардим. 2011 йили Чирчиқ олий танк қўмондонлик-муҳандислик билим юртида таҳсил олишни бошлаганимдан кейин қуруқликдаги қўшинларнинг энг қудратли техникаси бўлган танкларга меҳрим ошди. Шу соҳани қатъият билан пухта ўзлаштиришга қарор қилдим. Бундан ҳеч ҳам афсусланмайман. Ушандан буён кунт ва изчиллик билан соҳа сир-асрорларини мукамал ўзлаштириш, билим, тажриба ва кўникмаларимни мукамаллаштириб бориш ҳаракатидаман. Ана шу қизиқиш ва интилишларим мени мусобақаларга етаклади. Меҳнатларимиз маҳсулини кўриб,

совринли натижаларга, эътирофга сазовор бўляпмиз.

– Давлат мукофоти билан тақдирландингиз. Мудофаа вазири томонидан алоҳида эътироф этилдингиз. Кўнглингиздан қандай кечинмалар ўтди?

– Ўша ҳолатда мен фақат ўзимдан иборат эмаслигимни росмана ҳис қилдим. Ҳамма яқинларим, сафдошларим кўз ўнгимдан бир-бир ўтди. Давлат мукофотини қабул қилиб оларканман, бу нафақат менинг, балки 80 ёшдан ошиб, ҳар доим дуо қилиб турган бобом ва бувим, отаонам, офицер ва командир сифатида ҳарбий ҳаётга тарбиялаган қадрли устозларим, шу мукофотга муносиб кўрган командирларим, муболағага йўймасангиз, бутун округимизнинг мукофоти эканини ҳис қилдим. Шундай юксак даражага етказгани учун Яратганга шукрона қилдим. Зимамдаги масъулият юки кўп карра ортганини туйдим.

Юртимизда илк бор танк биатлони учун майдон ҳозирлаётганимизда ўзим ҳам бу қадар натижаларга эришамиз, халқаро майдонларга чиқиб, совринли ўринларни забт этамиз, деб ўйламаган эдим.

– Курсантларга, ёш ҳарбий хизматчиларга ўғит ва тавсияларингиз.

– Улар она Ватанимиз мустақиллигини асраш ва буюк келажакни барпо қилишга фақат тинчлик ва осойишталикни мустаҳкамлаш, сақлаш орқалигина эришиш мумкинлигини жуда яхши тушуниб етишлари шарт. Машаққатли ва шарафли касбимиздан ғурурланиб, мутахассисликларини мустаҳкам эгаллашлари лозим. Миллий армиямиз, ўзбек ўғлонининг куч-қудратини халқаро мусобақалардаги юқори натижалар билан намоён қилишлари керак. Юраклари ҳар зарб урганида қасамёдларини эслаиб туриши керак: «Ўзбекистон Республикасига садоқат билан хизмат қиламан!»

Капитан Азиз НОРҚУЛОВ,
«Vatanparvar»

ВАТАН ҲИМОЯСИ ЙЎЛИДАГИ

МАРДЛИК

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚУРОЛЛИ КУЧЛАРИ ТАШКИЛ
ЭТИЛГАНИНИНГ 31 ЙИЛЛИГИ ҲАМДА ВАТАН ҲИМОЯЧИЛАРИ
КУНИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ПРЕЗИДЕНТИМИЗНИНГ ФАРМОНИГА
КЎРА, ДАВЛАТ ХАВФСИЗЛИК ХИЗМАТИ ЧЕГАРА ҚЎШИНЛАРИ
ҲАРБИЙ ХИЗМАТЧИСИ ПОДПОЛКОВНИК БЕКЗОД РЎЗИЕВ
«МАРДЛИК» ОРДЕНИ БИЛАН ТАҚДИРЛАНДИ.

Ватан – биз туғилиб ўсган азиз маскан, киндик қонимиз тўкилган мўтабар тупроқ. Унинг тинчлиги ва осойишталиги йўлида мардлигу жасорат кўрсатиб, керагида ҳатто жонини фидо қилишга тайёр ўғлонлари борки, у ҳамиша юксалаверади. Зеро, Ватан ҳимояси йўлидаги мардлик фақат жанг майдонидагина содир бўлмайди. Асл қаҳрамонлик ва мардлик кундалик ҳаётимизда шу юрт равнақи учун хизмат қилиш, эл манфаатини ўз манфаатидан устун қўйиб, миллий ғурур ва ўзликни англаган ҳолда мамлакат тақдирига дахлдорлик ҳисси билан яшаш демакдир.

Давлат хавфсизлик хизмати Чегара қўшинлари ҳарбий хизматчиси подполковник Бекзод Рўзиев ҳам ўзининг билим ва иқтидори, интилувчанлиги, ташаббускорлиги, ҳалол ва самарали меҳнати билан Ватан ҳимояси йўлида мардлик намуналарини кўрсатиб келаётган ўғлонлардан бири.

ЕТАКЧИЛИК ҚОБИЛИЯТИ

Самарқанд вилоятининг Каттақўрғон тумани Кумушкент маҳалласида истиқомат қилаётган Шўхрат ака ва Нодира опа Рўзиевлар оиласи бундан 36 йил муқаддам, 1987 йил 6 июнда қизлари Шаҳлохон ва ўғиллари Шерзодбекдан сўнг учинчи фарзанд бўлиб дунёга келган Бекзоднинг орадан йиллар ўтиб, ҳарбийлик соҳасини танлаши ва бу йўлда катта муваффақиятларга эришишини ҳатто хаёлларига ҳам келтирмаган эдилар. Боиси оилада ҳарбийлик соҳасини танлаганлар бўлмаганди.

Болалигидан етакчилик қобилиятига эга бўлган Бекзод опаси ва акаси билан

бир қаторда укаси Бектош ҳамда синглиси Лайлони ҳам ўз ортидан эргаштиришга уринар, оиладаги тадбирларда ташаббускорлиги ва ҳаракатчанлиги билан алоҳида ажралиб турарди. Қатъиятли ҳамда қўрқмас қаҳрамонимиз тенгқурларига нисбатан анча шижоатли ва ғайратли эди. Кумушкент маҳалласида Баҳром ва Музаффар исмли икки ака-ука ҳарбийлар ҳам истиқомат қилишарди. Бекзод ҳар гал уларни ҳарбий либосда кўрганида кўнгли алланечук ҳаяжонга тўлар, шу чиройли либос унинг ҳам эғнида бўлишини жуда-жуда орзу қиларди. Қаҳрамонимиз келгусидаги ҳаёт йўлини айна ўша кезларда танлагани йиллар ўтгач, унинг тақдирида ўз ифодасини топди.

МАҚСАД САРИ ЙЎЛ

Албатта, ҳар қандай орзу инсонни мақсад сари интилишга, ҳаракат қилишга ундайди, янги-янги марралар сари руҳлантиради. Каттақўрғон туманидаги 39-умумтаълим мактабда таҳсил олган Бекзод 2005 йилда Тошкент давлат техника университети қошидаги лицей-интернатда тарих ва инглиз тили йўналишида таҳсил олади. Ўқиш билан биргаликда жисмонан бакувват бўлиш мақсадида каратэ спорт тўғрагига ҳам қатнашиб, туман ва вилоят биринчилиларида ғолибликни қўлга киритади.

Болалигидан ҳарбий бўлишни ният қилган қаҳрамонимиз ўз интилишлари натижасида 2005–2009 йилларда Самарқанд олий ҳарбий автомобиль кўмондонлик-муҳандислик билим юртида таҳсил олади. Курсантлик даврида устозлари нафақадаги подполковниклар Шокир Суяров ва Ўткир Ачилов ундаги салоҳиятга алоҳида эътибор қаратган ҳолда сардорлик ҳамда етакчилик қобилиятини янада ривожлантиришга катта ҳисса қўшадилар.

Тарих, инглиз тили ва математика фанларини яхши ўзлаштирган қаҳрамонимиз, олий ҳарбий таълим

муассасасида ўқиган кезларида «Камолот» стипендияси соҳиблигига ҳам муваффақ бўлади.

ШАРАФЛИ КАСБ МАСЪУЛИЯТИ

Ҳарбий олий таълим муассасасини тамомлаган Бекзод Фарғона туманидаги ҳарбий қисмлардан бирида взвод командирининг ўринбосари лавозимида ўз хизмат фаолиятини бошлайди. Устозлари полковниклар – Қаҳрамон Мўминов, Азизбек Солиев ва Фахриддин Қиличевдан бошқарув маҳоратини ўрганиб, республикаимизнинг турли ҳудудларида давлат чегараларини ҳимоя қилишдек шарафли вазифани юқори масъулият билан ўтайди.

2017–2019 йилларда Қуролли Кучлар академиясининг икки йиллик магистратура босқичини тамомлаган подполковник Бекзод Рўзиев бугунги кунда Андижон вилоятидаги ҳарбий қисмлардан бирининг командири.

Қаҳрамонимиз бошчилигидаги ҳарбий қисм жамоаси сарҳадларимиз дахлсизлигини ишончли ҳимоя қилиш ва кўриқлашда жонбозлик кўрсатиб, жанговар хизмат фаолиятида эришаётган юқори натижалари учун бир неча бор «Энг илғор қўшилма» ва «Энг илғор ўқув-моддий базаси» номинациялари соҳиби бўлган.

МЕҲНАТЛАР ЭЪТИРОФИ

Кўп йиллик фидокорона меҳнати, шахсий таркиби ва ўзининг жанговар хизмат фаолиятидаги муваффақиятлари эътироф этилиб, подполковник Бекзод Рўзиев 2015 йилда «Жасорат» медали билан тақдирланган.

Қуролли Кучларимиз ташкил этилганининг 31 йиллиги ҳамда Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан «Мардлик» орденига муносиб кўрилиши эса қаҳрамонимизнинг қувончига янада қувонч қўшди.

– Бугун дунё ва минтақамиздаги тез ўзгарувчан, шиддатли ҳамда мураккаб вазият ҳарбий хизматчи-

ларнинг жанговар салоҳиятини ошириш билан бир қаторда, уларнинг маънавий салоҳиятини ҳам янада юксалтиришни тақозо этмоқда. Шахсий таркибим билан ишларни ташкиллаштириш жараёнида айна шу жиҳатларга алоҳида эътибор қаратаман. Зеро, раҳбарлик бу – катта масъулият. Қўл остингдаги ҳарбий хизматчилар, уларнинг тақдири учун бевосита жавобгарликдир, – дейди подполковник Бекзод Рўзиев. – Давлат мукофотини шахсан Юртбошимизнинг қўлларидан олганимда қалбимда кечган ҳаяжонни сўз билан ифодалашим қийин. Ўша пайтда Ватан ҳимояси йўлидаги босилган ҳар бир қадамнинг албатта эътирофи ва эъзози бўлишини чуқур ҳис этдим. Кучимга куч, шижоатимга шижоат қўшган ушбу мукофот – нафақат менинг, балки мен бошчилик қилаётган ҳарбий қисм, унинг ҳар бир фидойи ҳарбий хизматчисининг мукофоти деб биламан.

ВАТАН ИЧРА КИЧИК ВАТАН

Қаҳрамонимизнинг кўплар ҳавас қилса арзирлик оиласи бор. Турмуш ўртоғи Нафисахон тиббиёт соҳасида фаолият юритади. Улар биргаликда Асадбек, Асилбек, Шўкрулло ва Муҳаммадсўф исмли тўрт нафар паҳлавон ўғилни вояга етказишмоқда. Катта ўғли Асадбек Каттақўрғон шаҳридаги Президент таълими муассасаси тизимидаги ихтисослаштирилган мактабда таҳсил олади. Фарзандлари қайси касбни танлашидан қатъи назар, ўша соҳанинг эътирофга сазовор яхши мутахассиси бўлишларини истайди.

Биз «Мардлик» ордени соҳиби подполковник Бекзод Рўзиевни юксак давлат мукофоти билан қўлаб, сарҳадларимиз дахлсизлигини таъминлашдек масъулиятли хизмат фаолиятида улкан зафарлар тилаб қоламиз.

Майор Фарида БОБОЖОНОВА
ДХХ Чегара қўшинлари

АДИБ

СОБИР
ЎНАР ДУНЁСИ

«Аввал онамнинг тетик, уddaбуронлиги керак эди. Бора-бора, вужудидан қуввати кета бошлагач, соғ-саломат экани менга давлатдай туюлди. Қариди, кўп бора мусибатзада бўлди, шунда бир парчагина бўлиб, яна энкайиб, мунгайиб қолган онамнинг тобора омонат экани кундай равшан бўлди: у зоти муборакка айланиб бораётган эди. Омон-эсонлиги, бу дунёда тирик-борлиги энди менга кифоя эди. Албатта, бу вақтга келиб, биз бир-биримизни авайлашни ўргандик. Илгаригидек жеркиш, қаттиқ-қуруқ гапириш, совуққонлик энди бизга бегона эди. Ёш ҳам бир жойга келиб, раҳмдиллик туйғуси ўз-ўзидан кучайган эди».

Ўзбек адабиёти жуда бой. Уни ўқиш, кузатиб бориш ҳам қийин. Кеча сени ҳаяжонга солган бир асардан сўнг, бугун бекиёс гўзал бир шеър дунё юзини кўриб туради. Кейинги ойлари адабиётимиз бир нечта улугларини сўнг йўлга кузатди. Албатта, ўлим ҳақ, шундай бўлса-да, уларнинг нуроний бир ёшга бормаганлари армон-да. Зариф Султоний, Собир Ўнар... Ёнгина-мизда шундай улкан дарёлари гувилаб ётган экан, ўлим ҳақида ўйламаганмиз, улар бизни бевақт тарк этишлари ҳаёлда ҳам йўқ эди.

2020 йили ёзда Собир Ўнарнинг «Олдинда ёнган маёқ» китобини ўқиб чиққан эдим. Туғилган кунимда, китобларни севганим учун «Ватанпарвар» жамоаси тўхфа қилган бир нечта китоблар орасида адабнинг бадиий-публицистик мақола, суҳбат ва эсселаридан иборат ана шу китоби ҳам бор эди. Варақлаб кўрдим, айримларини ўқиган эканман. Бу китоб юртга муҳаббат туйғулари билан лиммо-лим. Адиб «Дашт одамлари»да шундай ёзади: «Қаерда бўлсанг ҳам оқ сут бериб ўстирган онанг, бешикда биғиллаб йиғлаганинг пахсадевор уйинг, болалик қадрдонларинг – тенг-тўш жўраю қариндошларингни соғинасан, кўнглингнинг бир чеккаси доим уларга тортиб туради. Гўдаклигинда чанг тўзиб ўйнаганинг сўқмоғу ёлғизоёқ йўл, дарахт, бутаю тош, жару сайхонлар, булоқлар – бари-бари гўё тирик қадрдонингдек ойлари, йиллари оша ўзига чорлайди, чорлайверади». Қаранг, шу бир парчада ватансевар инсоннинг қанчалар оддий ва улкан меҳри акс этган.

Мутолаани энг аввал эсселардан бошладим. Улардан бири «Она соғинчи» эди.

Мен адабни қисса, ҳикоялари орқали таниганман. Аммо мана бу эссе – «Она соғинчи» унинг қалб ойинаси эди. Алпкелбат, кўркам дашт эркаги рост туйғуларини шу қадар назокат, зарифлик билан баён этадики, ихтиёрсиз ёзувчини қайта кашф этасиз.

Ўқиймиз: «Катта отам шу қир қулаётганда тутиб қолган. Тушида, албатта. Энди-энди ўйласам, шу фариштасифат, фариштафеъ одамлар қишлоғимнинг тоза виждони, чин иймони экан. Алдов, қинғирлик, айёрлик нелигини билмай намозини ўқиб, рўзасини тутиб ўтиб кетди. Кампири Ойдай энам ҳам шундай эди.

Онам Солиҳа Тинибек қизи шу фаришталардан туғилган бошқа фаришта эди».

Бу инсонларнинг бари, ҳатто ўша муаззам Кўшработ даштлари ҳам унинг асарларига кўчган. Буларнинг бари уни орзулантирган, илҳомлантирган.

Ўқиймиз: «Менинг онам эса... қисқа айтганда, беғам эмас эди. У қандай ғам деб сўрарсиз. Сиз сўраманг, мен айтмай дейман. Яраларим бор. Очилади десам – кам, танам нақ ярмидан бўлиниб кетади десам – оз. Шунинг оғриғига чидаш мумкинми?

Мен жигарларга куядиган беш жигарнинг бириман. Бу мушфиқ инсон эса борию йўқ бўлган фарзандларининг барига куярди-да...

Эҳ, ушлаган қаламим ёниб кетса, не ажаб!

Онажонимни, суянчиғимни соғиндим...»

Қандай яралар ҳақида ёзаяпти, адиб? Танани нақ иккига бўлса-да, озлик қиладиган у қандай ғам эди, қандай оғриқ эди? Қаламни ёндириб юборадиган қандай дардлар экан?!

«Она соғинчи»да ўша ғамлар ва дардларнинг учи кўринади, ўзи эмас.

Ўқиймиз: «Фароғатли кунлар эди. Кечалари эртатка тўла, кундузлари тафтли, қуёшидан тортиб гиёҳгача, ҳайвонигача меҳрибон эди. Лекин бола кўнгил у кунлардан олислаб кетгиси, бир ажойиб зиёли, бир ажойиб ботир, эл ҳурмат-эъзоз қиладиган одам бўлиб қайтгиси, ҳамманинг ҳавасини орттиргиси келарди. Иштиёққа, ихлосга, орзуга тўла эди у кунлар. Орзуга етиш мумкин экан, одамга етиш қийин экан. Одамга ҳам етиш мумкин, ушлаб туриб бўлмас экан. Ўзозламаганинг ўзозга муҳтож, уни

эъзозлай деганингда дунёсига қўл силтаб кетган бўлар экан.

Дунё хувиллаб қолиши мумкин экан.

Рустам, Азамат, Ўткир... Ўзидан аввал кетган уч ўғли онажонимни марҳабо дея қучоқ очиб кутиб олишган чиқар у дунёда...

Йилдай узун қиш кечалари, йилдан узун қуёшли кунлар. Энди ҳаммаси қисқарди, тезлашди».

Аслида ёзувчининг «Бибисора» қиссасини сизга тавсия қилмоқчи эдим. «Она соғинчи» эссеси менинг хаёлларимни эгаллаб олди. Чунки бу соғинч жуда-жуда табиий, ўхшаш, ўзинг билан ўзинг бўлиб қолганингни сезмай ҳам қоласан.

Тоғдек ғамларинг, дардларингни аритмоқчидек муштдеккина бўлиб қолган ўша фаришта – онангга суянасан. Бироз енгиллашасан. Чунки у бор, ёнингда...

Ўқиймиз: «Нега буйтиб ётибсан, болам. Тур, улингди уяга, қизингди қияга қўй, болам. Уёққа кетишга мана мен ҳозирман, сенга йўл бўлсин, тур.

Келини – Лолам ростдан ҳам ўрнидан туриши, соғайиши шартдай сергаклиниб атрофга қаради. Ўзининг абгор аҳволидан хижолат чекди. Яқинда операция бўлган, ундан аввал буйраклари ишламай шланглар улаб қўйилган, танаси қуриб қолган, энди саратон ошқозонни ҳам эгаллаб, егани ҳазм бўлмай қийналар эди. Қуруқшаган лабларини қимирлатиб:

– Сиз ҳам кепсиз-да, эна! – деди.

Мия соғ, ақл жойида, хотираси жуда яхши эди унинг. Кўзларида ёш филтиллади. «Эна, буйтиб ғариб бўлиб кулчадай ётгунча хизматингизни қилиб юрсам бўлмасмиди» деган аянчли ўтинч бор эди.

Онам жуда чуқур, жуда узун фузун тортиди. «Эсиз болам-а!» дегандай туюлди. Ҳатто қўрқиб кетдим.

– Улингди уяга, қизингди қияга қўй! – деди яна».

«Она соғинчи»ни шу ерда тўхтатаман. Қайғу-ғам саҳифалар орасидан чиқиб келаётгандек...

Азиз ўқувчи, сизга «Бибисора» қиссасини тавсия қилмоқчи эдим. Мени ғамига, соғинчларига шерик қилган «Она соғинчи»га шунчаки бир тўхталиб ўтмоқчи эдим.

Биламан, бадиий-публицистик мақолалар ҳаммани ҳам бирдек қизиқтирмайди. Аммо ёзувчи Собир Ўнар дунёси жуда бошқа-да. Олижаноб полвонлар, чавандозлар ҳақида сўз юритган. Ўзбек тилининг бой имкониятларидан фойдаланиб, оддий, самимий тилда мардларни сизга танитишга ҳаракат қилган.

Этибор беринг-а: «...одамнинг ғурурини кўзитадиган ғаройиб ўйин бу кўпкари.

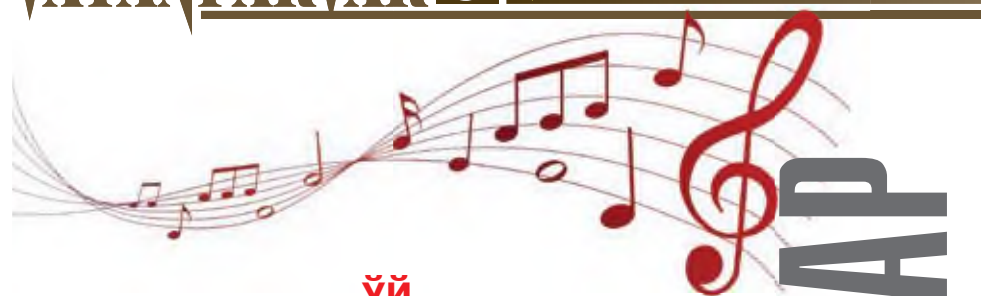
Азалий ўйин. Юз эллик йилнинг нарисидеги гаплар ҳам бор. Тўртинчиси отам Хидир чавандоз бўлган (адибнинг ўзи ҳам яхшигина чавандоз эди). Тақимиға тақани босса, ёпишган полвон унинг бутидан обдан тармашиб торта берса, улоқнинг бутлари айрилиб кетар экан, лекин тақимини бўшатмас экан. Не тонгим, бобом бир зўр байтални чопган. Тўдагир бўлган. Донғини чиқарган. Армони қолмаган. Йўқ, армониям бўлган. Яъниким байтал Тўқсабо иккови ўртасида талаш бўлган. Бу, энди, буруннинг ўшаги. Қадимга унча тиш ўтмайди...

Лекин икковиям ёрарман, ўярман полвон ўтган».

Мен адиб асарларини таҳлил қилиш фикридан йироқман. Ҳар доимгидек такрорлайман: бу иш адабиёт синчиларига ҳавола. Аммо бир ўқувчи, китобхон сифатида «Олдинда ёнган маёқ»ни ўқиб кўришингизни, оила даврасида мутолаа қилишингизни тавсия қилардим. Ва бу китоб ёзувчининг ижод оламига чорлаб, бошқа асарларидан ҳам баҳраманд бўлишингизга йўл очади.

Ҳузурли мутолаалар тилаги билан

Инобат ИБРОҲИМОВА,
«Vatanparvar»

Ўй...

БАЪЗАН АСКАРЛАР ШУНЧАКИ
ҚЎШИҚ АЙТИШАДИ. САФДА,
МАШҒУЛОТЛАРДА, ДАМ ОЛИШ ВА
ТАНАФФУС ПАЙТЛАРИДА...
БАЪЗИ-БАЪЗИДА НАФАҚАГА
ЧИҚҚАН ҲАРБИЙЛАР, МУДДАТЛИ
ҲАРБИЙ ХИЗМАТНИ ЎТАБ ҚАЙТГАН
АСКАРЛАРНИНГ ҚЎШИҚ ХИРГОЙИ
ҚИЛИБ ЮРГАНИНИ ЭШИТАМИЗ.
УЛАР ҲАРБИЙ, САФ ҚЎШИҚЛАРИНИ
СОҒИНИБ АЙТИШАДИ. АММО УЛАР
КЎП ЭМАС...
ОДАТДА ҲАРБИЙ ХИЗМАТЧИ ЁКИ
АСКАР ХИЗМАТ ДАВРЛАРИНИ ЭСДАН
ЧИҚАРМАЙДИ. УНИНГ САФЛАРДА
ЮРГИСИ, ЮРАГИГА СИНГИБ
КЕТГАН ҚЎШИҚЛАРНИ АЙТГИСИ
КЕЛАВЕРАДИ. БИЗНИНГ ҚАНДАЙ
ҲАРБИЙ ҚЎШИҚЛАРИМИЗ БОР
ЎЗИ? ЙЎҚ, АВВАЛ БОШҚА САВОЛНИ
ҚЎЙИШ КЕРАК? ҲАРБИЙ ҚЎШИҚЛАР,
САФ ҚЎШИҚЛАРИ НЕГА КЕРАК?

МУСИҚА ВА РУҲИЯТ

Ҳарбий қўшиқларнинг тарихи жуда чуқур. Қадимги юнонлар доим ватанпарварлик руҳидаги муסיқаларни чалиб, шу мазмундаги қўшиқларни айтиб келишган. Муסיқа жамоаларига флейтачилар бошчилик қилишган. Қадимги спарталиклар ҳам пуфлама чолғу асбоблари садолари остида урушга боришган. Ҳарбий муסיқа учун шохлардан ҳам фойдаланишган. Муסיқа ва қўшиқнинг ҳарбий фаолиятдаги самарадорлиги эса бевосита қадимги римликларга бориб тақалади. Яъни улар биринчи бўлиб бу қўшиқларнинг қадрини билишган, керак эканлигини англашган. Рим қўмондонлари барабан ва мисдан тайёрланган чолғулар оҳанглари билан аскарларнинг янада иштиёқ билан ҳаракат қилишларини, сафда қадамларнинг тартиби ва тезлигини муסיқа билан ушлаш мумкинлигини пайқашган. Бунда овоз чиқарувчи шохлар ва пуфлама сигнал воситалари муҳим роль ўйнаган. Аста-секин муסיқанинг ривожланиши ҳарбий соҳага ҳам ўз таъсирини ўтказмай қолмаган. Ҳарбий маршлар XV–XVI асрга келиб, машҳур бастакорлар асарларидан ҳам ўрин эгаллай бошлаган.

Тўй-томоша ва байрамларни қўшиқсиз ўтказиб бўлмагани каби ҳарбий юришларни саф қўшиқларисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Лекин негадир ана шу саф қўшиқлари, ҳарбий қўшиқларнинг мухлислари жуда кам. Собиқ ҳарбий ёки муддатли ҳарбий хизматни ўтаб қайтган йигит фақатгина ҳарбий хизматдаги вақтни соғинганидан эмас, Ватан учун ҳар доим ҳамма нарсага тайёрлиги учун бу қўшиқларни эслаши – энг муҳим жиҳат.

Демак, бизга муддатли ҳарбий хизматчи армиядан қайтгандан сўнг эслаб юрадиган, хиргойи қиладиган, укаларига ўргатадиган қўшиқлар

керак. Тўғри, бундай қўшиқлар бор. Кўп бўлса, янада яхши...

ТАБИЙ ЗАРУРАТ

Таҳликали вазиятларда инсон ўзи учун ҳақиқатда нима қадрли эканлигини, яшашдан мақсадини, энг азиз инсонларини англайди. Шу боисдан ҳам ҳарбий саф қўшиқлари аскарларнинг кучларини жипслаштириш, мардонавор сафарбар этишнинг энг кучли воситаси ҳисобланади. Оғир ва лирик, ўйноқи ва жанговар қўшиқлар – булар қай оҳангда айтимасин, аскарга ўз уйини, яқинларини эслатади, жанговар ҳолатларда уларнинг руҳини кўтаради.

Яхши қўшиқ, яхши муסיқа аскарга машаққат ва қийинчиликларни енгишга ёрдам беради. Аскарлар саф машғулотида, ҳарбий парадларда, бўш вақтларида қўшиқ куйлаб, руҳларини чиниқтиради. Қўшиқ аскар учун табиий зарурат бўлиши кераклигининг сабаби ҳам шунда.

РИТМ, ЗАРБ ВА БИОЛОГИК ҲОЛАТ

Муסיкий ритм, биринчи навбатда, ҳарбий хизматчиларнинг сафда қадам ташлашини таъминлаш учун мўлжалланган. Бу шунчаки намоёиш этиш воситаси эмас, унинг жиддий психофизик асослари бор. Антик даврлардан келган асос бу.

НЕГА КЕРАК?

Муסיқанинг инсон руҳиятига таъсири биологлар ва тиббиёт олимларини ҳайратда қолдириб келган. Дарвиннинг фикрига кўра, инсоният муסיкий оҳанг, қувноқ ритмик зарблар ва улардан завқланишни сўзлаш қобилиятига эга бўлганидан анча олдин ўрганган. Муסיқа эшитганда тана аъзолари, кўпинча оёқлар унга мос ҳаракат қила бошлайди. Тарихчи олимлар қадимги инсонларнинг олов атрофидаги ритмик ҳаракатларини энг биринчи ва энг оддий синхронлаштирилган шовкин сифатида кўрсатишади.

Бир дақиқада 120 зарб (аниқроғи қадам) тезлигини тарихчилар Наполеон номи билан боғлашади (сафдаги қадамлар тезлигини тасаввур қилинг). Қисқа вақт ичида кўпроқ ҳудудларни эгаллашни ис- таган саркарда аскарларни тезроқ ҳаракат қилишга ундаган ва бунда ҳарбий муסיқадан фойдаланган. Қизиғи, юқорида айтилган машҳур муסיқаларнинг ўртача тезлиги ҳам дақиқасига 117–122 зарб оралиғида.

Инсоннинг ички ритми юрак уриш тезлиги соғлом одамда бир дақиқада 60–80 зарб. Юқорида таъкидлаганимиз, ҳарбий муסיқа тезлиги эса ана шунинг 2 баробар тезроқ ҳолатидир. Демак, бу бизнинг биологик табиий ҳолатимиз билан бевосита боғлиқ.

НЕГА БУ ҚЎШИҚЛАР УЗОҚ ЯШАДИ?

Уруш даврида қўшиқларнинг аҳамияти янада ортиб боради. Аскарнинг соғинчи, армиядан ташқаридаги ҳаёт тарзи, мақсади, келажаги бўлади бу қўшиқларда. Уларнинг кўпи халқ қўшиқларига айланиб кетади. Содда, тушунарли, самимий тасвирлар... Мазмун ҳам шунга яраша: ғалабага даъват, жипслик, Ватанга меҳр, ғурур ва албатта, эртанги кунга ишонч туйғулари бўлади. Уруш йилларида туғилган ҳар бир қўшиқнинг ўз тарихи, ўз йўли, ўз тақдири бор. Ана энди «Уруш даврида яратилган ҳарбий қўшиқлар нега ҳали ҳам яшаб келяпти?» деган саволга жавоб туғилади. Сабаби уларда дард, реал ҳаёт бор эди. Бу қўшиқлар одамларга йўқотишнинг оғриқ ва машаққатларини, очлик ва айрилиқ изтиробларини теран англатар, баъзи қўшиқлар мотивларида маълум воқеалар ёки шахсларнинг фожиали тақдири бор эди.

Бугун эса ҳарбий қўшиқчиликнинг замон ва макон танламас юксак аънадаларини қайта тиклаш ҳамда ривожлантиришни талаб этмоқда. Бунда, албатта, Мудофаа вазирлиги тизимидаги ҳарбий ансамбль ва оркестр жамоалари ўртасида мунтазам равишда ўтказиб келинаётган ҳарбий ва саф қўшиқлари танловлари, шу мазмундаги фестиваллар жуда яхши самара беради. Охириги йилларда эса мазкур ишларга фақатгина ҳарбийлар эмас, сўз ва муסיқани, инсон руҳиятини теран англовчи мутахассисларни жалб этилаётгани қувонарли ҳолдир. Яна бир муҳим жиҳати шундаки, бу қўшиқлар фақатгина ҳарбий йиғинларда ёки саф машғулотида эмас, балки ҳаммага, айниқса, ёш авлодга кучли таъсир кўрсатадиган ноталарда яратилиши лозим.

ИШОНЧ...

Ҳарбий маршда энг муҳим роль аскарларнинг синхрон ҳаракатларидир. Бу қўшиқ ва муסיқа билан бир бутунликда ҳаракат қилиши дегани. «Биз ҳаммамиз биттамыз! Биз биргамиз! Биз ягона кучмыз!» деган ишонч бу. Зеро, инсон муваффақиятининг энг муҳим калити ҳам ишончда!

Қўшиқ армиянинг руҳини синдиришга имкон бермайдиган даҳшатли қуролга айланиши керак.

Хуллас, бизга ана шундай қўшиқлар керак!

Дадахон МУҲАММАДИЕВ,
шоир

BAYRAMONA TUHFA

YANGI UYLAR FOYDALANISHGA TOPSHIRILDI

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 31 yilligi hamda umumxalq bayramiga aylangan Vatan himoyachilari kuni ayyomi arafasida Qoraqalpog'iston Respublikasining Nukus shahrida hamda Xorazm viloyatining Urganch shahrida Mudofaa, Ichki ishlar, Favqulodda vaziyatlar vazirliklari, Davlat xavfsizlik xizmati Chegara qo'shinlari hamda Milliy gvardiya harbiy xizmatchilari uchun muddatli imtiyozli ipoteka krediti asosida qurilgan ko'p qavatli turarjoy binolari foydalanishga topshirildi.

Xonadon kalitlarini oilalarga topshirish marosimida Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi Raisi Amanbay Orinbayev, Shimoli-g'arbiy harbiy okrug qo'shinlari qo'mondonligi, hududiy kuch tuzilmalari hamda Nukus harbiy prokuraturasi rahbariyati, harbiy xizmatchilar oilalari hamda jamoatchilik vakillari ishtirok etdi.

Jo'qorg'i Kengesi Raisi o'z nutqida Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi harbiy-ma'muriy sektori bilan hamkorlikda olib borilayotgan keng ko'lamdagi ishlar bugun milliy

armiyamizni tom ma'noda yangilash, eng zamonaviy shart-sharoitlarni yaratish, harbiy kasb nufuzini oshirishga xizmat qilayotganini ta'kidladi.

Nukus shahrida bunyod etilgan 98 xonadondan iborat uchta 7 qavatli, Urganch shahrida esa 126 xonadondan iborat uchta 9 qavatli barcha qulayliklarga ega bo'lgan yangi uylar yurtning asl o'g'lonlariga Vatan himoyachilari kunida bayram tuhfasini bo'ldi.

Shimoli-g'arbiy harbiy okrug
matbuot xizmati

SAYOHAT

HARBIY TA'LIMDAGI TAJRIBALAR O'RGANILDI

O'zbekiston Milliy universiteti harbiy tayyorgarlik o'quv markazi professor-o'qituvchilari Chirchiq oliy tank qo'mondonlik-muhandislik bilim yurtiga o'ziga xos ekskursiya uyushtirishdi.

Mazkur tadbir O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 31 yilligi hamda Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan "Milliy armiyamiz—Yangi O'zbekistonning mustahkam qalqonidir" shiori ostida o'tkazilayotgan "Vatanparvarlik oyligi" munosabati bilan tashkillashtirildi. Tadbir davomida Milliy universitet harbiy tayyorgarlik markazi professor-o'qituvchilari uchun Qurolli Kuchlar tizimida, shuningdek, bilim yurtida amalga oshirilayotgan islohotlar bilan yaqindan tanishish imkoniyati yaratildi.

Tashrif davomida mehmonlar uchun milliy armiyamiz va bilim yurti tarixi,

bugungi kundagi faoliyati haqida hikoya qiluvchi hujjatli filmlar namoyish etildi. Kursantlarning o'qish jarayoni, ularga yaratib berilgan shart-sharoitlar, bilim yurti muzeyidagi qimmatli eksponatlarni tomosha qilgan ustozlar harbiy ta'lim sohasida erishilgan yutuqlarga yana bir marta guvoh bo'lishdi.

Chirchiq oliy tank qo'mondonlik-muhandislik bilim yurtiga uyushtirilgan ekskursiya jarayonida harbiy tayyorgarlik o'quv markazi professor-o'qituvchilariga sohaga oid tajribalar haqida kerakli ma'lumotlar yetkazildi.

Fazliddin CHORIYEV

KO'NGIL ZIYORATI

O'KSIK QALBLARGA QUVONCH ULASHIB

Inson hamisha mehr-muruvvatga ehtiyoj sezib yashaydi. Arzimas buyum yoki bir og'iz aytilgan shirin so'z ham bir ko'ngilni obod etishi, uning hayotiga nur olib kirishi hech gap emas.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 31 yilligi hamda Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan "Milliy armiyamiz Yangi O'zbekistonning mustahkam qalqonidir" shiori ostida o'tkazilayotgan "Vatanparvarlik oyligi" doirasida Chirchiq shahrida joylashgan 14-Mehribonlik uyi tarbiyalanuvchilari Chirchiq oliy tank qo'mondonlik-muhandislik bilim yurti mehmoni bo'lishdi.

Bolajonlarga Qurolli Kuchlarimizda shu bilan birga bilim yurtida amalga oshirilayotgan islohotlar va harbiy xizmatchilar uchun yaratilgan shart-sharoitlar haqida batafsil ma'lumot berildi.

Yakunda bolajonlarga bilim yurti rahbariyati tomonidan esdalik sovg'alar topshirildi. O'z navbatida, o'quvchi-yoshlar ham harbiylarga Vatan, do'stlik, ota-ona hamda mehr-muruvvat mavzusidagi yod olgan she'rlarini aytib, yig'ilganlarni xushnud qildi. Ularning qalbidagi Vatanga bo'lgan qaynoq muhabbat harbiy xizmatchilarning olqishlariga sazovor bo'ldi.

Bu kabi tadbirlar jamiyatimizda mehr-oqibat, odamiylik, ezgulik kabi fazilatlarini kuchaytirishi bilan birga barchani xayrli va savobli ishlarga undaydi.

Leytenant Xayrulla O'LMASOV

TARBIYA

OTA IBRAT NAMUNASIDIR

"Farzandga ilm va hunar o'rgatish farz", deydi dono xalqimiz. Chunki ilmi kishilar yurt va uning ravnaqi uchun xizmat qiladi, turmush farovonligini oshirishga hissa qo'shadi. Zero, buyuklarimiz: "Ilm sahroda do'st, hayot chorahalarida tayanch, yolg'iz damlarda yo'ldosh, baxtiyor daqiqalarda rahbar, qayg'uli onlarda madadkor, odamlar orasida zeb-u ziynat, dushmanlarga qarshi kurashda quroldir", deya bejiz ta'kidlamagan.

Farzandni ilmi qilish, unga yaxshi ta'lim-tarbiya berish, sog'lom turmush tarzini yaratish oiladan boshlanadi. Shuning uchun ham farzand tarbiyasida otaning ham, onaning ham o'ziga yarasha vazifalari belgilangan. Bu borada, ayniqsa otalarning vazifalari birmuncha mas'uliyatli. Chunki ota — bosh tarbiyachi, farzandlar yo'lbo'shchisi. U hayotda farzandlariga har jihatdan tayanch bo'la oladigan inson. Farzand tarbiyasida otaning vazifalari mana shu jihatlardan kelib chiqqan holda belgilangan:

— u avvalo, o'ziga munosib umr yo'ldoshi tanlashi lozim. Chunki bu ayol kelajakda farzandlarining onasi, ularning tarbiyachisi bo'ladi;

— farzandiga chiroyli ism qo'yishi kerak;

— ota farzandlariga, o'zining otasiga yaxshilik qilishi bilan o'rnak bo'lishi, ularni jonidan ham ortiq ko'rishi kerak. Shunda farzand otasining yo'lidan yuradi, undan ta'sirlanadi, shu holatda unib-o'sadi va voyaga yetadi;

— ota farzandining tarbiyasini har doim nazorat qilishi, uni axloqli bo'lishga undashi lozim;

— yomon do'st va yomonliklar ta'siridan farzandini asrash kerak.

Zimmasidagi muqaddas va zalvarli vazifani bekorlik ko'st ado qilayotgan otalarning farzandlari kelajakda barcha uchun namuna bo'ladigan va ibratli inson bo'lib yetishadi.

Malika MIRZAYEVA,
MHKG xotin-qizlar bilan ishlash
bo'yicha yetakchi mutaxassis

ҲАРБИЙ СОЦИОЛОГИЯ

ҚАНДАЙ РИВОЖЛАНЯПТИ?

Инсониёт ҳамиша тинч ва осойишта яшашга интилиб келган. Бироқ одамзод умрининг аксар қисми катта-кичик конфликтлар ва урушлар билан ўтган.

Манбаларда кўрсатилишича, сайёрамизда 15 000 га яқин катта-кичик уруш ва низолар бўлиб ўтган ҳамда уларда 4 млрд.га яқин киши ҳалок бўлган. Афсуски, бу каби хунрезликлар дунёнинг турли нуқталарида ҳануз давом этмоқда. Инсониёт тарихига назар ташлайдиган бўлсак, 5 000 йил давомида унинг атиги 292 йили урушсиз ўтган, яъни одамзод ҳар 50 куннинг бирида урушсиз, жангу жадалларсиз яшагани қайд этилган. Демак, уруш ва низоларнинг келиб чиқиш сабаблари, уни келтириб чиқарган оқибатлари, тинчлик ва барқарорлик масалаларини тадқиқ этиш долзарб ҳисобланиб, бунда ҳарбий соҳа ва ҳарбий хизматчилар фаолиятини ўрганиш ҳамда таҳлил этиш алоҳида аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти, Қуролли Кучлар Олий Бош Қўмондони Ш. Мирзиёевнинг 2018 йил 4 августдаги «Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари ҳарбий хизматчиларининг маънавий-маърифий савиясини ошириш тизимини тўғрисида»ги қарорида «Ҳарбий округлар бошқарув аппаратларида «психолог», «етакчи социолог» лавозимлари жорий этилиши, 2019 йил 22 февралдаги «Социологик тадқиқотлар ўтказишни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонида «хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний ғафратсизлик, шунингдек, ташқи сиёсат соҳаларида – мамлакат мудофаа қобилятини, фуқаролар ўртасида ва динлараро тинчлик ҳамда тотувликни мустаҳкамлашга, ташқи сиёсат соҳасидаги фаолият самардорлигини янада оширишга йўналтирилган ислохотлар тўғрисидаги жамоатчилик фикрини ўрганиш ва таҳлил қилиш» каби устувор вазифалар белгиланган бўлиб, бу ҳарбий социологиянинг фан-амалиёт-ўқув курси сифатида ривожланиши учун асос сифатида хизмат қилади.

Ҳарбий социология ҳарбий соҳадаги муаммоларни аниқлаш ва ҳал қилишга қаратилгани билан аҳамиятли бўлиб, армия муаммоларини тадқиқ этиш орқали уруш ва тинчлик даврининг ўзига хос хусусиятлари ҳамда моҳиятини очиб беради. Ҳарбий социологиянинг ривожланиши кўп жиҳатдан ҳарбий кафедралар ичида содир бўлади ва табиятан ёпиқ ҳамда махфий ҳисоблангани боис ҳарбий кафедра тадқиқотлари натижалари кўпинча кенг жамоатчиликка ошкор қилинмайди. Шу сабабли социологик манбаларда

ҳарбий соҳага тегишли ахборотлар бир қадар танқислигини кузатамиз.

Ҳарбий социология жамият-давлат-армиянинг ўзаро таъсир хусусиятларини, ҳарбий хизматчиларнинг бу муносабатлардаги ролини, ҳарбий хизматчи шахсининг манфаатларини ва касбий тажрибасини, турмуш тарзини ва уларнинг ушбу ўзаро муносабатларнинг ривожланишига таъсирини ўрганади. Улар асосида барча қизиқиш ва эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда меҳнат муносабатларини барқарорлаштириш ва уйғунлаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқади. Ҳарбий социологик тадқиқотлар доирасида ҳарбий хизматчиларнинг хатти-ҳаракатлари, онги, кайфияти, хизмат фаолиятининг ўзига хос хусусиятлари ва бошқа жиҳатлари ўрганилади.

XX асрнинг 60-йилларида социология фан сифатида ривожланиб, унинг дифференциациялашуви ва мутахассис социологларнинг ихтисослашуви кучайди. Ана шундай шароитда Америка ҳарбий социологиясида кичик гуруҳлар ва ташкилотларни ўрганишга йўналтирилган амалий тадқиқотлар соҳаси шаклланди. Бундай тадқиқотларнинг буюртмачилари ва мижозлари турли бошқарув тузилмалари эди. Айниқса, Иккинчи жаҳон урушидан кейин Америкада социологияга нисбатан ижобий ёндашув шаклланди, бунга Иккинчи жаҳон уруши даврида АҚШга кўплаб европалик олимларнинг кўчиб келиши сабаб бўлди.

Бу даврга келиб, АҚШда ижтимоий ва гуманитар фанлар ривожланди, ақлий ва илмий салоҳият кучайдики, бу эса ўз навбатида, турли социологик

мактаблар ва йўналишлар пайдо бўлиши ҳамда ривожланишга олиб келди. Бу даврга келиб айнан ҳарбий социология ҳам социологиянинг мустақил тармоғи сифатида ривожланди. Хусусан, 1946 йилда «American Journal of Sociology» («Америка социология журналли»)нинг ҳарбий масалаларга бағишланган 1-сонини нашр этилди. 1955 йилда Мериленд университети профессори Charles Coates (Чарлз Коутес) томонидан Социология бўлимида «Ҳарбий социология» ва «Уруш социологияси» бўйича курслар ташкил қилинди. Улар асосида шу йили Ҳарбий ташкилотларни тадқиқ этиш маркази очилди. 1963–1964 йилларда Уест-Поинтдаги АҚШ Ҳарбий академиясида «Социологияга кириш» ўқув курслари ташкил этилиб, социологияни ўқитиш йўлга қўйилди. Бу амалга оширилган саъй-ҳаракатлар натижаси ўларок, ҳарбий социология фан+эмпирика+таълим курси сифатида шаклланди.

1927–2008 йилларда ҳарбий социологиянинг фан сифатида ривожланишида АҚШ мумтоз социологларидан Самюэл Филлипс Хантингтон, Моррис Яновиц, Чарльз Константин Москос, Бруно Беттельхейм, Дэвид Сигал ва унинг рафиқаси Мэди Векслер Сигал каби таниқли олимлар томонидан олиб борилган илмий изланишлар ва ёзилган асарлар муҳим аҳамият касб этди. Улар ҳарбий социологларнинг келажак авлодлари учун уруш, тинчлик ва мудофаавий фаолиятни ташкил этиш каби муаммоларни ўрганишнинг назарий-методологик асосларини яратдилар.

Ўзбекистонда ҳарбий социология бўйича профессор Р. Самаров 2005 йилда «Қуролли Кучлар

тизимининг феминизациялашуви: ривожланишнинг ўзига хослиги ва ижтимоий механизми (Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари мисолида)» мавзусидаги докторлик диссертациясини ҳимоя қилган бўлса, 2009 йилда социология фанлари номзоди С. Аҳроров Ўзбекистонда биринчи марта «Ҳарбий хизматчилар шахсида девиант хулқ намоён бўлишининг ижтимоий хусусиятлари» мавзусида диссертация ҳимоя қилган. 2022 йилда Социологик ва психологик тадқиқотлар маркази томонидан республикада илк бор «Ҳарбий социология» бўйича ўқув қўлланма нашр этилди.

Ҳозирги даврда республикада мудофаа тизимида ҳарбий социологияни (фан+амалиёт+ўқув курси учлигида) ўрганиш, илмий изланишлар олиб бориш, эмпирик социологик тадқиқотларни ташкил этиш ва ўтказиш ҳар қачонгидан ҳам долзарб ҳисобланади. Демак, ҳарбий социология ҳолати ва истиқболи тўғрисидаги қуйидаги хулосаларни илгари суриш имконини беради:

1. Қуролли Кучлар тизимида ўқитилаётган «Ҳарбий социология» фанига доир давлат тилидаги адабиётлар базасини шакллантириш, курсантлар учун соҳага оид дарслик ва ўқув қўлланма, ўқув-услубий қўлланмаларни ҳамкор ташкилот олимлари билан биргаликда яратиш.

2. Ҳарбий фаолият ва мудофаа соҳага доир социологик тадқиқот ишларини амалга ошириш, тадқиқот натижалар асосида илмий мақола ва монографиялар чоп этиш.

3. Ҳарбий хизматчилар фаолиятини такомиллаштиришга доир социологик тадқиқотлар олиб борган ҳолда тегишли тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш;

4. Бугунги кунда ҳарбий соҳада «етакчи социолог» сифатида фаолият кўрсатаётган Қуролли Кучлар хизматчиларини қайта тайёрлаш ва малака ошириш тизимини йўлга қўйиш;

5. Қуролли Кучлар хизматчилари ва уларнинг оила аъзоларига кўрсатилаётган ижтимоий хизматнинг ҳолати, муаммо ва камчиликларни эмпирик социологик тадқиқотлар орқали ўрганиш бўйича илмий изланишларни йўлга қўйиш мақсадга мувофиқ.

Д. РАҲМОНОВ,
Ҳарбий мерос ва замонавий тадқиқотлар институти
Социологик ва психологик тадқиқотлар маркази
катта илмий ходими, PhD

Бир нозик нуқта борки, йўлнинг охири жаҳолат ёки маърифат эканидан чалғитиб қўяди. Яъни кучли ғоя ё эзгуликка, ё ёвузликка хизмат қилади. Бунга мисол ўларок, фашизм ғоясининг Гитлер Германиясини ўзига қанчалик маҳлиё қилиб қўйганини эслаш кифоя. Ғоя фақат ва фақат эзгуликка хизматкор бўлиши зарур.

Дунёнинг ривожланган давлатлари тажрибаси билан қизиқиб, «Google»га мўралайман. Бугун инсоният қандай ғоялар атрофда бирлашмоқда? Бутун дунёни ўзига хорлайдиган, яхши яшаш ва эркинликнинг эталони сифатида ўзини кўрсатишга уринадиган Америка

характери, тартиб ва интизомга қатъий амал қилиш тушунчаси миллатни бирлаштирувчи асосий куч сифатида қаралади ва булар ҳар бир немиснинг миясига гўдаклигиданоқ қуйиб борилади.

Юқорида санаган давлатларимизда бир миллатнинг характеридан келиб чиқиб, яқдил миллий ғоя ишлаб чиқилган. Аммо шундай мамлакатлар ҳам борки, турли миллат ва динлар орасида қадриятлар тўқнашуви, мақсадлар турфалиги каби низоли ҳолатлар давлатнинг умуммиллий ғоясини ишлаб чиқишга тўсқинлик қилиб келган. Сингапур давлати тажрибаси бунга ёрқин мисол. Бу давлатдаги «Оқ китоб» ҳақида ўқиганимдан сўнг Сингапурдаги миллий ғоя шаклланиши ва унинг моҳияти ҳақида чуқурроқ ўрганиш истаги пайдо бўлди.

«ОҚ КИТОБ»

Сингапур лидери Ли Куан Ю ва унинг порахўрликни қандай йўқотгани ҳақидаги гап-сўзлар бот-бот қўлоғимизга чалинади. Ҳудуди кичкинагина давлатнинг қисқа фурсат ичидан тараққий топиб, дунёнинг ривожланган мамлакатларидан бирига айланиши бу ҳар куни содир бўлаверадиган воқеа эмас. Бугун ҳар томонлама ривожланиб бораётган Сингапур мамлакатидан иқтисодий жабҳа кўтарилиши қанчалик қийинчилик билан кечгани каби миллий мафкура шаклланиши ҳам осон кечмаган. Охир-оқибат «Миллий ўзликни тарғиб этиш ва шу ғоя асосида бирлашиш» тамойили турли фикрлар оқимидан ўзиб чиққан.

Миллатга ҳамиша ўзининг шахсий майдонидан чиқиб, умум манфаати учун йўналтириб турадиган бир куч керак. Бу куч ўша миллатнинг бирлашувини таъминлайдиган ягона миллий ғоядир. Таниқли шоир Асқар Маҳкамнинг «Оқ китоб» номли китоби бор. Бу ном поклик ва эзгуликка, ҳурлик ва ёруғликка бадиий ишорадир. Сингапурдаги миллатни бирлаштириб турувчи қадриятлар ва ғоялар тўплами ҳам «Оқ китоб» деб номланган.

Сингапурда миллий мафкура «Оқ китоб»да қайд этилганидек, «Shared Values» («Умумий қадриятлар») концепцияси асосида шаклланган ва у бешта умумий қадриятни ўз ичига олади:

1. Миллат ва жамият тушунчаси ўзингдан устун.
2. Оила – жамиятнинг асосий бўғини.

3. Жамоавий қўллаб-қувватлаш ва шахсга ҳурмат.

4. Зиддият эмас, балки консенсусга эришиш лозим.

5. Ирқий ва диний уйғунлик.

«Умумий қадриятлар» концепцияси биринчи марта 1988 йил октябрь ойида Сингапур Бош вазирининг биринчи ўринбосари Го Чок Тонг томонидан илгари сурилган. Унинг мақсади мамлакат маданий мероси ва қадриятларининг турли элементларини ўзида мужассамлаштирган ҳолда Сингапур халқининг ўзига хослигини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш эди. 1991 йилга келиб, бу концепцияни ўзида акс эттирган «Оқ китоб» нашр этилди. Шундан сўнг «Умумий қадриятлар» Сингапурнинг миллий мафкураси сифатида белгиланди.

Нега ҳукумат бундай мафкурага эҳтиёж сезди? Мамлакатнинг

«Shared Values» мафкуравий тизими мамлакат ривожига қандай роль ўйнади? Бу каби саволларга жавоб топиш учун «Оқ китоб»нинг мазмуни билан танишиб чиқиш мақсадга мувофиқ.

«УМУМИЙ ҚАДРИЯТЛАР»НИНГ МАҚСАДИ

«Оқ китоб»ни тақдим этишдан аввал Сингапур ҳукумати ўз фуқароларини бир-бирига боғлайдиган умумий маданият йўқлигидан хавотир билдиради. Унда таъкидланишича, Сингапурнинг ўзига хослиги ҳали шакллантирилган эмас, агар бу тезроқ шакллантирилмаса, бу бўшлиқ унда жамиятнинг ўзгарувчан ташқи иқлим қурбони бўлишига олиб келади. Шундай қилиб, Сингапур халқи учун умумий бўлган асосий қадриятларни аниқлаш зарурати туғилди.

Миллий ўзликни тарғиб қилувчи ҳужжат сифатида «Умумий қадриятлар» Сингапурдаги турли этник ва диний гуруҳларнинг умумийлигига асосланиб, уларнинг ичидан ягона миллий қадриятларнинг ўзагини яратишга ҳаракат қилди. Ягона Сингапур миллати ғояси 1965 йилда Сингапур давлати ташкил топган пайтда тузилиши керак эди, лекин орадан 26 йил ўтгач, 1991 йилда «Сингапур миллий ўзига хослиги»ни аниқлаш ва белгилаш жараёнлари бошланди.

«Оқ китоб» миллатчиликни эмас, балки давлатчиликни тарғиб этувчи мафкурани тавсия қилади. Бу эътиқод Осиё давлатларига хос таразда қадриятлар ва анъаналарнинг тикланиши билан боғлиқ «регрессив» тенденцияларга асосланади. Сингапурнинг мафкуравий тарихи асосан ижтимоий эҳтиёжларнинг ўзгариши билан шаклланган. Мазкур ҳужжатда келтирилган беш қадриятдан учтасида миллат ва жамият тушунчаларига алоҳида урғу берилган бўлса, битта қадрият оилани асосий планга чиқаради, охиригиси эса шахсга қаратилган. Шунингдек, ҳужжатда давлатнинг дунёвийлиги ва диний бетарафлиги таъкидланди.

МИЛЛАТ ЖАМИЯТДАН, ЖАМИЯТ ЭСА ЎЗИНГДАН УСТУНДИР

Ушбу қадрият иккита компонентдан иборат. «Жамоадан кўра миллат» деган биринчи компонент миллий манфаат жамоа манфаатларидан устун туриши кераклигини англатади. Турли жамоалар ўз манфаатларини миллат зарари учун қаратмасликлари шарт. Бу бандга Сингапурдаги ирқий ва диний уйғунлик яққол мисол қилиб келтирилади. «Жамият ўзингдан устун» дейилган иккинчи компонент жамият манфаатлари шахс манфаатларидан устун бўлиши кераклигини таъкидлайди. Бунга кўра, ҳар бир шахс бутун жамиятни яхшилаш учун шахсий имтиёзларидан воз кечиб, мурося қилишга доимо тайёр бўлиши керак. Умумий қадриятлар битилган «Оқ китоб»да сингапурликларнинг миллий манфаатлар учун «шахсий қурбонликлар» қилишга тайёрлиги у ердан Британия қўшинларини олиб чиқиб кетиш каби ўтмишдаги қийинчиликларни енгиш ва шу тариқа барча учун

РИВОЖЛАНГАН СИНГАПУР МИСОЛИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ ИСТИҚБОЛИ

Кўпдан бери «ғоя» сўзининг таржимаи ҳоли билан қизиқаман. Унинг луғавий маъноси ё унга берилган жимжима таъриф-тавсифлар эмас, бу сўзнинг ҳаётимиздаги ўрни ҳақида кўпроқ ўйлайман. Ўқиган китобимнинг, кўрган фильмимнинг ғояси ҳақида бош қотираман. Тарихга қарасак, инсоният қадим замонлардан бошлаб ғоянинг қийматини чуқур англаб етганини кўрамиз. Ғояларнинг тури кўп. Санъат ва адабиётдан тортиб илм-фангача ғоялар соҳанинг ҳаракатлантирувчи кучи ҳисобланади. Кишилиқ жамиятлари ҳам доимо маълум ғоя остида бирлашиб келган. Аслида ҳам шундай, соғлом миллат ҳамиша маълум ғоя атрофига бирлашади. Гап миллий ғоя ҳақида кетар экан, ҳар томонлама тезлашган бугунги замонда, унинг аҳамияти ҳар қачонгидан кўра юқорироқ. Миллий ғояси йўқ давлатлар ривожланиш ҳақида фақат орзу қилиши мумкин. Миллий ғояси пуч давлатлар ҳам тараққиётга яқин йўлларда тентираб юраверади холос.

Қўшма Штатларида «Америка орзуси» ғояси халқни бирлаштирувчи ва олға ундовчи куч ҳисобланади. Бу ғоя Америка халқини фаровонлик ва тараққиёт томон ҳаракатлантирадиган турткидир. Осиёнинг ривожланган мамлакатларидан бири бўлмиш Японияда миллат, Ватан, тақдир каби тушунчаларнинг уйғунлиги асосий миллий ғоя сифатида қаралади. Бунда ҳар бир япон фарзандига Ватан ва миллат учун яшаш унинг тақдири экани ўқтирилади. Худди шундай ғоя Хитойда ҳам амал қилади. Уларнинг асосий ғояси «Она Ватанга хизмат қилиш ва садоқат кўрсатиш» ҳисобланади. Ҳар бир хитойлик болалигидан ўзининг қисмати Ватан билан чамбарчас боғлиқ эканини чуқур англашга ўргатилади. Германияда миллатнинг

«катта муваффақиятга олиб бориш калити» сифатида белгиланган. Бу сифат миллатнинг кейинги тараққиёти учун энг зарур жиҳат деб ҳисобланган.

ОИЛА ЖАМИЯТНИНГ АСОСИЙ БИРЛИГИ СИФАТИДА КЎРИЛАДИ

Бу қадрият жамиятнинг энг муҳим таркибий бўғини ҳисобланган ва барқарор жамият барпо этувчи оила яхлитлигини қўллаб-қувватлайди. Оила нафақат болалар учун хавфсиз ва ғамхўр муҳитни таъминлайдиган даргоҳ, балки кексалар учун қадр-қиммат туйғуларини ўрнига қўйиш, уларга ғамхўрлик қилиш фазилатини каттаю кичикка сингдирадиган муқаддас маскан. Бу қадрият сингапурликларни кексаларга ғамхўрлик қилиш масъулиятдан қочмасликка ёки оилани заифлаштирадиган ёлғиз ота-оналик каби муқобил турмуш тарзини ҳам танқид қилмасликка чақиради.

ЖАМИЯТНИНГ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛОВИ ВА ШАХСГА ҲУРМАТ

Ушбу қадриятнинг муҳим таркибий қисми Сингапур жамиятидаги ҳар бир шахс ҳурмат қилиниши ва бузилиши мумкин бўлмаган ҳуқуқларга эга эканлигини таъкидлашдир. Бу шунчаки бошқа одамга нисбатан юзаки ҳурмат эмас, балки инсонни ардоқлаб, уни чин дилдан қадрлашдир. Бу жиҳат жамият билан шахснинг бир-бирига эътиборини мувозанатлаштиради. Ушбу умумий қадриятнинг яна бир жиҳати жамиятнинг шахсни қўллаб-қувватлашга, хусусан, кам таъминланганларга ҳамдардлик кўрсатишга бўлган эҳтиёжга урғу беришдир. Қўллаб хайрия уюшмалари ва кўнгилчилардан иборат ижтимоий хизматлар жамиятни қўллаб-қувватлашга мисолдир. Бундай саъй-ҳаракатлар фаровонлик давлати «тузоқ»ларидан қочишга ёрдам беради ва сингапурликлар орасида «қарамлик менталитети» ривожланишининг олдини олади.

МОЖАРО ЭМАС, КОНСЕНСУС

Бу қадриятдан мақсад консенсус ҳар қандай мунозара ёки баҳснинг якуний натижаси бўлиши кераклигини кўрсатишдир; қарама-қаршилик эмас, балки конструктив муҳокама консенсусга эришиш воситаси бўлиши керак. Сингапурликлар конструктив муҳокамаларда самимий ва миллий манфаатларни илгари суриш ниятида иштирок этишлари керак. Бу қадрият жамоатчилиқ – фуқаролик муносабатларидан ташқарига ҳам чиқади: у касба уюшмалари ва иш берувчилар, жамоалар, оилаларо ва тижорат соҳасидаги низоларга ҳам тааллуқлидир. Жамиятда ҳар қандай низога қандай бартараф этиш эмас, ўша низога йўл қўймаслик кайфиятини шакллантириш лозим. Мабодо юз берган тақдирда ҳам келишув орқали ўртадаги

келишмовчиликни унутиш фазилати ҳар бир сингапурликка миллий қадрият сифатида юктирилади.

ИРҚИЙ ВА ДИНИЙ УЙҒУНЛИК

Бу қадрият Сингапурда ирқий ва диний уйғунликни сақлаш муҳимлигини кўзда тутди. Умумий қадриятлар битилган «Оқ китоб»да таъкидланганидек, ирқий ва диний тотувлик миллат фаровонлигининг асосидир. Шунинг учун жамиятнинг барча аъзолари, хоҳ улар хитойлик, хоҳ кўпчилик ёки этник

Шу тарзда ФАТ дарслари умумий қадриятларни тўлдиради ва мустаҳкамлайди, шунингдек, «Умумий қадриятлар»ни ёш авлодга сингдиришнинг энг асосий воситаси сифатида қаралади. Қолаверса, Сингапурда шундай қараш шаклланганки, барча ота-оналар фарзандларини энг аввало, яхши фуқаро қилиб тарбиялаши шарт.

Сингапурнинг бугунги тараққиётида «Умумий қадриятлар»нинг ҳам катта ҳиссаси бор. У мамлакатнинг умумтафаккури ва миллат сифатида

ва бўлиниб кетган қатламларни бирлаштиришнинг уддасидан чиқадиган миллий ғояга зарурат пайдо бўлди. Сингапурнинг «Умумий қадриятлар» ғояси жамиятдаги бўлинишлар ва зиддиятларнинг олдини олиб, уларни бирлаштирган.

Зоҳиран қараганда, жамиятнинг эҳтиёжи бор бўлса ҳам одамларнинг бугунги ҳаётида миллий ғояга зарурат йўқдай кўринади. Қанчалик аччиқ бўлмасин, халқ орасида моддий эҳтиёжлардан ортиб, маънавий эҳтиёж ҳақида

озчиликларга мансуб бўлсин, уларнинг ўзгача қарашлари ва эътиқодларига эътибор бермаслик, миллат тараққиёти учун уйғун жамиятни сақлаб қолишлари жуда муҳимдир.

УМУМИЙ ҚАДРИЯТЛАР ЖАМИЯТГА ҚАНДАЙ ТАТБИҚ ЭТИЛДИ?

Дастлаб Сингапурда «Умумий қадриятлар»ни қандай амалга ошириш ва тарғиб қилиш бўйича бир қатор таклифлар мавжуд эди. Буларга қонунлар қабул қилиш ва қадриятларни қонунга айлантириш, уларни конституцияга қўшиш, жумладан, давлат мадҳиясига киритиш, уларни қўшиққа айлантириш, оммавий ахборот воситалари орқали эфирга узатиш ва ҳатто умумий қадриятлар учун махсус ёдгорлик ўрнатиш кўзда тутилган. Охир-оқибат, ушбу қадриятларни сингдиришнинг энг фойдали усули бу мактаб, айниқса фуқаролик ва ахлоқий тарбия дарслари ҳамда оилада ота-оналарнинг ёрдами, деган қарорга келинди.

Фуқаролик ва ахлоқий тарбия дарслари олтига асосий қадриятга қаратилган: **ҳурмат, масъулият, ҳалоллик, ғамхўрлик, чидамлилиқ ва уйғунлик**. Бу дарслар намунали хулқ-атворга эга бўлган шахс, шунингдек, давлатга ҳар томонлама фойдали фуқарони тарбиялаб, камолга етказишни мақсад қилади. ФАТ дарсларининг олтига асосий қадриятдан тўрттаси – ҳурмат, масъулият, ғамхўрлик ва уйғунлик «Умумий қадриятлар»дан олинган.

шаклланиш жараёнига катта таъсир кўрсатган. Сингапурда яшовчи халқлар Сингапур халқи номи остида бирлашган. Бугунги кунда аҳоли сони бўйича 115-ўринда туради, 2021 йилги ҳисоб-китобларга кўра, Сингапур аҳолиси сони 5 млн 867 мингга ташкил этади.

БИЗ УЧУН ТАЖРИБА

Сингапурда кўп миллатлилиқ, турли динлар масаласи умумий ва ягона қадриятларни шакллантиришга туртки бўлган. Бу Сингапур жамиятидаги вазиятдан келиб чиққанда энг тўғри ва одилона қарор сифатида қаралган.

Ҳозирги ахборот замони тезлашган бир паллада жамиятнинг интеллектуал қатлами орасида қадриятларга нисбатан «ола қараш» кайфияти пайдо бўлаётгани хавотирли. Чунки асрлар давомида шаклланган қадриятларга стереотип сифатида қараш, уларнинг қайси яхшию, қайси ёмонлигини ажратмасдан туриб, эскилик саркити ўлароқ кўриш, анъаналарни қабул қилмаслик замон тили билан айтганда, «мода»га айланиб улгурди. Жамиятда қадриятлар таназзули бошланди. Натижада турли кайфиятдаги қатламлар ўртасида зиддият юзага келди. Бундай вазиятда қадриятлар аслида стереотип эмаслиги, улардан батамом воз кечиш эмас, маълум маънода янгилаш ва замонга мослаштириш лозимлигини тушунтира оладиган

ўйловчилар сони жуда озчилиқни ташкил қилади. Шу сон кўпайсагина, миллатнинг миллат сифатида тараққиёти, дунёда ўз ўрнини топишига эришиш мумкин. Миллат эса ягона миллий ғоясиз, ягона мақсадсиз яқдил бўла олмайди.

Сингапур давлати кўп миллатли халқини ягона «сингапурлик» номи остида бирлаштира олди. Шу ерда туғилди, шу ерда яшайди, шу жамият учун хизмат қилади, демак, у – сингапурлик, дея ўқтирилади. Бизнинг жамиятимизда ҳам «ўзбекистонлик» тушунчасига кўпроқ урғу бериш керак деб ўйлайман. Табиийки, миллий ғоя ҳам «ўзбекистонлик» тушунчасидан келиб чиққан ҳолда шаклланади. Шу мамлакатда туғилиб, яшаб, ўқиб, ишлаётган ҳар бир фуқаро ўзини бегона миллат эмас, «ўзбекистонлик» деб ҳис қилиши ва шу халқ манфаатларини ўзининг шахсий манфаати дея билиши зарур. Жамият қачонки қорин ғамидан кўтарила олса, бу каби масалалар устида ҳам бош қотира бошлайди.

Шу маънода Сингапур тажрибасини ўрганиш биз учун ҳар томонлама фойдали бўлади. Аслида уларнинг «Оқ китоб»ида Америка кашф этилган эмас, биз учун ҳам таниш гаплар. Фарқи шундаки, улар бутун миллат бу қадриятларни ўзида сингдиришига эриша олган.

Хуршид СЕРОБОВ,
Республика Маънавият ва
маърифат маркази ҳузуридаги
Ижтимоий-маънавий
тадқиқотлар институти
илмий ходими

ЧОРИ АВАЗ

Чори АВАЗ... Бу дунёда капалак умричалик яшаб (навқирон 35 ёшида қазо қилганди), оғир ва машаққатли ҳаёт йўлларини босиб ўтган бўлса-да, ортидан катта маънавий бойлик қолдириб кетди. Ўзбек адабиёти, хусусан, миллий шеърятимизда Чори Авазнинг ўзига хос услуби, муносиб ўрни, беқиёс хизмати бор. Шахсан мен 80-йиллар охири ва 90-йиллар оралиғида бу камтарин, хокисор инсондан кўп ва ҳўб яхшиликлар кўрганман. Панд-насихатлари, йўл-йўриқлари туфайли заҳматли синовларни енгиб ўтганман. Ундан ажойиб, ўлмас хотиралар қолди. Ўзимнинг туғишган акамдек иззатлар эдим, ҳар доим ким, қаердан бўлмасин, қўлидан келгунича эзгулик улашарди раҳматли. Яқинда «Адиб ва жамият» сериясида босилган «Кўнгилдан кўчирмалар» деб номланган китобимда Чори ака билан кечган айрим унутилмас хотира ёзувлари бор.

1989 йил...

15 март, чоршанба.

Нихоят, Рустам Мусурмонни (иктидорли шоир, айниқса, бахшиёна оҳанглардаги шеърлари доврўқ қозонган, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида ишлайди, «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими», «Қорақалпоғистон халқ шоири» унвонлари соҳиби. Китоб туманидаги Яккатут қишлоғида туғилган. Абитуриентлик маҳали танишганмиз, онаси жуда меҳрибон аёл эди, отаси эса зиёли, шоиртабиат инсон эди, Аллоҳ раҳмат қилсин уларни) ҳам уйлантириб қайтдик...

10 март, жума куни қўшра-ботлик қиёматли дўстим Шодиёр Тўраев (1980-йиллари бирга абитуриент бўлганмиз, у ўша йили талаба бўлди, мен эса мандатдан қайтиб, қишлоққа кетдим. Энг қизиғи, Шодиёр билан бизни Студентлар шаҳарчасидаги унутилмас хотиралар янада қаттиқроқ боғлаб қўйди шекилли, ҳарбийда маҳалим ҳам хатларимиз тўхтамади. 1983 йилнинг апрелида хизматни тугатиб, Москва-Тошкент поездидан тушибоқ тўғри кадрдон 85-ётоқхонага бориб, Шодиёрни изладим... Шу-шу, умрининг охиригача (2019 йил 20 февралда юрак хуружи туфайли вафот этди) борди-келдимиз узилмади) Ғузорга – шоир Чори Авазникига бордик. Муштипар онаси, акалари билан дийдорлашдик...

Кечқурун 11 март куни Рустам Мусурмоннинг никоҳ оқшомидан кейин бизнинг Сарой қишлоғига Мусулмон Намоз, Чори Аваз ва Шодиёрни меҳмонга чорладим. Ўша кунги бир қизиқ воқеа сира эсимдан чиқмайди. Қишлоққа анча кеч маҳал бордик. Акам меҳмонлар келишини эшитиб, тайёргарлик кўриб қўйган, отам ҳам ухламай, бизларни кутиб ўтирган экан. Дастурхон устида яна зиёфат давом этди. Ширакайф Тожи ака даврага косагуллик қилар, ҳаммага пиёла узатиб, олмаганига қўймасди. Бир маҳал навбат Чори Авазга келди. У, одатдагидек, ичмаслигини айтди. Тожи ака ўрнидан даст турди-да, Чори аканинг ёнига айланиб келиб, йўқ, жўражон, оласиз, менинг қўлим сира қайтмаган, деб туриб олса бўладими. Чори ака (мендан тўрт ёшча катта эди, 1957 йил туғилган) асабий ҳолатда: «Ака, илтимос, жойингизга ўтиринг, бу ароқ дегани сизнинг туриб келишингизга арзимайди, аслида. Бу қўғурғу шу пайтгача кўпчиликни бир-биридан ажратгани ҳақиқат, лекин ҳеч кимни дўст қилмаган!» дейиши биланоқ қишлоқдошимнинг кайфи тарқаб кетди ва секин узр сўраганча, меҳмонга чой узатди...

1992 йил...

Августнинг охирлари эди, шекилли. Қашқадарё вилояти ҳокими Темир Хидиров ташаббуси билан пойтахтда яшаб ижод қилаётган қаламкашлар иштирокида «Ўзбекистон» меҳмонхонаси ресторанида катта байрам тадбири ўтказилди. Ўша кечада ҳамма яйради. Лекин...

Бир маҳал сўз навбати «Ёш ленинчи» (кейинги «Туркистон» – «Ёшлар овози») газетаси бош муҳаррири ўринбосари, таниқли адиб Қулман Очилга берилди. У мустақилликнинг бир йиллиги билан барчани табриклади ва... шундай мазмунда фикр-мулоҳаза билдирди: «Оғайнилар, биз, қашқадарёлик ижодкорлар бугун маза қилиб мана шу муҳташам ресторанда байрам қиляпмиз, бу яхши, албатта. Аммо, хабарларингиз борми-йўқми, билмайман, ТошМИда ажойиб шоир дўстимиз Чори Аваз ўлим билан олишиб ётибди. Агар имконимиз бўлса, кўрбимиз етса, келинглр, ўша йигитнинг ҳолидан бир хабар олайлик».

Даврага сокинлик чўкди. Вилоят раҳбарларидан бири ёнидагиларга ниманидир тайинлади. Тўғриси,

уларнинг хастаҳол шоир ҳолидан хабар олган-олмаганидан беҳабарман...

18 октябрь, жума.

...Чори аканинг оғир аҳволдалигини аввалроқ эшитиб, кўргани ўтиб келувдим. Қўшра-ботда яшайдиган курсдоши Шодиёрга бир келиб-кетишини ҳам тайинлаган эдим. Чунки Чори Аваз, Мусулмон Намоз уючимиз Қўшрабортга Шодиёр яшаётган Кесовли қишлоғига кўп борганмиз. Қайтишимизда Масан момимиз (2014 йили дунёдан ўтди) ҳар биримизга атайлаб олиб қўйган қора майиздан илинардик...

Хуллас, ўшанда Чори ака жуда қийналиб ётган эди. Икки буйраги ҳам ишламай қолувди бечоранинг. Қачон борсак, кўнглини кўтариб қайтамиз. Ташқарига чиққач, эзилиб кетамиз. Бугун шоир Икром Отамурод ва журналистлар Асқар Ҳайдар, Ҳаким Сатторий билан бирга кўргани ўтдик.

Ўша куни Самарқанддан Шодиёр ҳам келганди. ТошМИга бордик. Чори Аваз ухлаётган экан. Ёнида акаси ва шоирнинг аёли Зебо Омонова ўтирганди. Зебо бизлар билан саломлашиб, секин чиқиб кетди. Акаси билан шивирлашиб гаплашаётгандик, бир маҳал Чори ака илкис уйғонди. Шодиёр бош тарафида унга термулиб ўтирганди. «Э, Шодиёр, қачон, қандай етиб келдинг, ишонасанми, ҳозир тушимда сени кўраётувдим, Худойим чорлаб турар экан-да», деди. Кейин аравачага ўтиргизиб, ташқарига олиб чиқдик. Қизиқ хотираларни эслашдик. Амирқул Карим (иктидорли шоир, «Олтин ме-рос» фонди раиси, газетчилик, журналистика соҳасида тажриба орттиришимда беқиёс хизмати синган инсон), Мухтор Комил (ажойиб шоир эди, 2018 йил баҳорда нохуш хабар тарқалди, бутун ҳаёти ғаройиб саргузаштлар билан кечган дўстимиз дунёдан ўтди...) келиб қолди. Чори ака Мухторнинг папирос чекаётганини кўриб, «Қани, дўстим, менгаям бир тортим беринг-чи», деди. Акаси «Чори, дўхтирлар чекмасин деяпти-ку, қўй, керакмас», деганди, қўл силтаганча, «Майли-ю, лекин, бир бошда бир ўлим-да, хумори тутяпти, ака, нима қилай», деб Мухтор Комил ёндириб узатган сигаретни босиб-босиб уч-тўрт марта тортди...

Орадан кўп вақт ўтмади. Ҳаётнинг даҳшатли кўргиликлари, Тошкент ва Қашқадарё орасида кечган саргардонликлар, устига-устак, пойтахтнинг турли бурчакларидаги зах босган, эски ижара уйларга кўчавериб-кўчавериб орттирилган хасталиклар Чори акани қирчиллама 35 ёшида бу дунёдан олиб кетди. Хайриятки, ёнида мунис ва меҳрибон умр йўлдоши Зебо унга суянч бўлди, тиргак бўлди.

Таъзиясига улгуролмадим. Орадан икки-уч кунча ўтиб, йўлга тушдим. У маҳаллари йўл азоби – гўр азоби эди. Бир илож қилиб Яккабоғда яшайдиган қариндошларимникигача етиб бордим. Охири раҳматли Жуманазар жиянимнинг эски «Москвич»ида Ғузорга йўлга чиқдик. Бензин тақчил экан-да. Жўнашимизда ҳар доим ҳазил-ҳузул қилиб кайфиятни кўтарғувчи жиян ёзғирди: «Тоға, зўрға ўн литр бензин топдим, кетдик, фақат битта шартим бор, гувоҳномагизни менга берасиз, ўзим биламан»...

Қамашининг Қизилтепасига етиб боргач, совхоз идорасини кўрсатиб, қани, мухбир ака, бензин тугади, шу ёққа бир кирамиз, деса бўладими. Ноилож тушдим. Нима дейман, минг истиҳола билан ичкарига кирдим. Мажлис бўлаётган экан. Котиба аёл газетадан эканлигимни эшитиши биланоқ чопиб кетди. Бир киши ҳаллослаб югуриб келди, қани, меҳмон, хонамга кирайлик, мен парткомман ака, хўжайин ҳозир беш минутда чиқаман, деди. Тинчликми ишқилиб, деб қўяди гап орасида. Бу одамнинг хуштавозелигидан ўзим уялиб кетяпман. Жуманазар жиян бўлса, ҳар-ҳар замонда эшикдан мўралаб қўяди.

Нихоят, совхоз директориям шоша-пиша келасолиб, эски кадрдонлардек қуюқ сўраша кетди. Имкони борича гапиртиргани қўйишмайди. «Шопир»ниям қўлтигидан олиб хонага етаклаб киришди. У бўлса сездирмайгина менга қараб мийиғида кулиб қўяди. Бир пиёла чой устида гурунқ қизиди. Мен охири Ғузорга, Тожик қишлоғига қиёматли бир шоир аканинг фотихасига ўтаётганимни айтувдим, мез-бонларнинг ҳаммаси қўлларини дуога очиб, бандалик деб таъзия билдиришди. Бирови ҳаяжон билан: «Мен билардим Чори Авазни, жуда зўр шоир эди, Абдулла Ориповнинг шогирди эди шекилли, нима дедингиз, тўғрими?» деб қўйди.

Бир маҳал эшик тақиллади. Партком жиянни имлаб қақирди. Мен ҳам аввалига ҳайрон бўлдим. Хайрлашиб чиқаётганимда сездим. Йўлга тушгач, жиян кулиб юборди: «Э, соддагина тоғамей, кўрдингизми бизнинг одамларни, журналист келди, деса, ўзларини томдан ташлайди. Ҳурматларингиз бор-да, энди мендан эшитинг буюғини. Машинамнинг шу пайтгача бирор марта баки тўлмаганди. Биринчи бор бурнидан келди бензин. Ана энди Қашқадарёни бир айланиб чиқсангизам кетавераман».

Пешин маҳали Чори Аваз туғилиб ўсган Тожик қишлоғига етиб бордик. Ҳар гал катта йўл устида жойлашган ғўшадан гоҳи поездда, гоҳи машинада ўтиб қолсам, жуда иссиқ кўри-нарди бу ердаги манзаралар. Боиси Чори аканинг талабалик йилларида ва уйланиш тўйида, кейин эса Қаршига қайтиб келган маҳалларда ҳам уларникига кўп марта келганман. Иккимиз роса дардлашиб, пастаккина ҳовлисида ҳашар қилганида кўмаклашганман, муштипар она-зорининг маҳзун ҳикояларини эшитганман.

Менинг келганимни эшитиб, акаси, қишлоқдош дўстлари бир зумда тўпланишди. Анча гурунглашиб, жондай жигаримга айланиб қолган инсон ҳақидаги ёруғ хотираларни эслашдик. Акаси кўзларида аламли ёш билан сўзлади: «Сизни, Шодиёрни, Мусулмонни жуда яхши кўрарди, улар ҳам неча марта қишлоққа келишган, ТошМИда кўришдик-ку ўшанда, қаранг, тушида Шодиёрни кўриб ётган экан-а, уйғонди-ю, қотиб қолди ўзиям. Сизлар келиб-кетдинглар, ҳеч қанча вақт ўтмади орадан, кейин жони узилди»...

Норқобил ЖАЛИЛ,
Ўзбекистонда хизмат
кўрсатган журналист,
Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

«Афғон уруши...
 Кимга керак бўлган
 экан ўзи бу номинг
 ўчгур уруш?!»
 Сайёра опа шу
 сўзларни айтар
 экан, кўз ёшларини
 артиб, чуқур нафас
 олди. Олтмиш
 саккиз ёшни
 қоралаган, меҳнатда
 тобланганлиги
 кўриниб турган,
 янга бўла
 туриб худди
 ўз дилбандини
 йўқотган
 онадек ўртаниб
 гапираётган бу
 аёлнинг сўзларини
 бўлмайман.

– Мен Юсуповлар хонадонига келин бўлиб тушганимда Фурқатжон 9 ёшли бола эди, – деб эслайди Сайёра опа. – Қайним жуда зукко, меҳрибон, ақлли ва меҳнатсевар эди. Турмуш ўртоғим билан ўртаимизда тушунмовчилик бўлиб қолса, мендан ширин сўзларини аямасди. Орзуларини айтиб, Ватанимизга фойдам тегадиган инсон бўлман, дер эди. У Жиззах шаҳридаги Оққўрғонлик маҳалласида жойлашган 8-умумтаълим мактабини тамомлаб, Жиззах политехника институтига ўқишга кирди. Кунларнинг бирида ҳарбийдан чақирув қоғози келди. «Мана, мен ҳам ҳарбий хизматга борадиган бўлдим», деган эди ўшанда ғурурланиб. Ҳарбий хизматни 18 ёшида 1984 йил июнь ойида Сўрхондарёда бошлади. Шу орада қайнотам ва қайнонам бориб, кўриб келишди. Хатларида «мен яхшиман, хавотир олманглар», деб ёзарди. Олти ойдан сўнг Афғонистонга жўнатишди...

Хаёлимда афғон урушига доир маълумотлар, манзаралар жонланади. Бу заминда қарийб ярим асрдан буён нотинчлик. Минглаб одамларнинг ҳаётдан кўз юмиши... Маълумотларга кўра, жангларда 15 мингдан ортиқ совет ҳарбий хизматчиси nobуд бўлган, деярли 35 минг жангчи жароҳатланган, 400 дан ортиқ ҳарбий хизматчи бедарак йўқолган. Бесамар урушда Ўзбекистондан жами 64 500 нафар йигит иштирок этган экан. Уларнинг 1 522 нафари бугун орамизда йўқ, 2 500 нафардан кўпроғи бутун умрга ногирон...

ОНАЛАР ҚАЛБИДА... МАНГУ АСКАРЛАР

Сайёра опанинг сўзларига қулоқ тутаман.
 – Хатларида «қанчадир масофани пиёда босдик... мен соппа-соғман, хавотир олманглар...» каби сўзлар ва ўзи ёзган шеърларни жўнатарди.

*Афғон жанггоҳидан соғ-омон қайтсам,
 Азиз Ватанимни гулга чулғайман.
 Мабодо фанода хок ичра ётсам,
 Ижрони дўстлардан умид қилгайман,*

деб ёзган эди бир мактубида. 1984 йил сентябрь ойида келган хатида қайнонам Норхон аяга атаб шеър ёзибди:

*Қабул эт, онажон, ушбу кун ўғлинг,
 Олис ўлкалардан битур бир калом.
 Ёд этиб, соғиниб, сенинг номингга,
 Афғонистон элидан йўллайди салом.
 Ғам чекма, онажон, ўғлим йироқ деб,
 Фарзандим, дилбандим мендан йироқ деб,
 Пайтлар ҳам келадир хизматим битиб,
 Қайтарман бағрингга сени шод этиб.
 Тилагим, онажон, хуш бу жаҳонда,
 Яшнагин куёшдек минг йиллар обод,
 Саломат бўлгин сен дея соғинч-ла,
 Сенга салом йўллар ўғлинг Фурқатжон!*

Мен ўқитувчи бўлиб ишлардим. 1985 йил 4 ноябрь куни ишхонамга совуқ хабар келди. Шошиб уйга борсам, ҳарбий формадаги йигитлар темир тобут кўтариб, уйга кириб борарди. Ҳовлимизда қиёмат... Уйдагилар дод солишди. Ишонишмади. Кейин... не кўз билан қарасак, Фурқатжон... бир томони... қўл ва оёқлари куйиб кетганди. Аскарларнинг айтишича, минани босиб олган ва бош қисмининг орқа томонидан ўқ еган. Фурқатжонни ҳарбийга кузатаётганимизда бола мисоли эди. Бўйлари узун бўлиб, нурли бўлиб ётарди...

Онаси – қайнонам куйиб-ёнди... Энг даҳшатли, юракларимизни титратадиган ҳодиса Фурқатжонни тупроққа қўйганимиздан кейин бўлди... Анча пайтгача унинг Афғонистонда туриб ёзган хатлари келиб турди...

Бу мактублар қалбларимизни чилпарчин қилса-да, ёруғ бир умид уйғотарди. Балки...

Қайнонамнинг кундан кунга аҳволи оғирлашиб борди. 1990 йил октябрь ойида фарзанд доғида бу оламни тарк этди. Кейин қайнотам ҳам...

Ўзбекининг бўз бир ўғлони Фурқат Юсуповнинг хотирасини абадийлаштириш мақсадида Жиззах шаҳридаги 25-умумтаълим мактабига унинг номи берилиб, мактаб ҳовлисида унинг сиймоси акс этган ҳайкал ўрнатилди.

Бу сатрларни ёзар эканман, бугун Қуролли Кучларимиз таркибида хизмат қилаётган ўғлонларимизни кўриб, сўхбатлашиб, улар учун яратилган шароитларни, жанговар машқларини кузатиб, аввало, Яратганга шукурлар айтаман. Уларга муқаддас юртимизни қўриқлаш йўлидаги хизматларида муваффақият, метин ирода, енгилмас куч-қудрат тилайман.

Миллий армиямизнинг 31 йиллик тантаналари давом этаётган шу кунларда хизмат вазифасини бажариш чоғида ҳалок бўлган йигитларимизни хотирлаб, уларнинг ҳаққига дуолар қиламан.

Юртимиз тинч, суянган тоғларимиз – мард ўғлонлар омон бўлсин!

**Нилуфар АЛЛАМУРАТОВА,
 Мудофаа вазирлиги ҳузуридаги
 Жамоатчилик кенгаши
 Жиззах вилояти бўлими**

Биз ўтирган поезд ўкириб, пишкириб зим-зиё зулмат кўйнига шиддат билан сингиб борарди. Чароғон, гавжум шаҳару қишлоқлар ҳаш-паш дегунча ортда қолди. Хурпайган, диккайган қир-тепаликлардан иборат кимсасиз яйдоқ дала-дашт бошланди. Темир филдиракларнинг «тарақа-турук» товуши гоҳ кучайиб, гоҳ сусаяр, вагонлар бамисли бешиқдек тебранар эди.

Купеда бор-йўғи икки кишимиз. Ҳамроҳим – ёш бўлишига қарамай, ҳарбий мундири поғонида қўш йирик юлдуз ярқираб турган зобит йигит ўта камгап, жиддий ва сипо экан. Енгил салом-алиқдан сўнг об-ҳаво, йўл азоби ҳақида уч-тўрт оғиз гаплашганимизни ҳисобламаганда, у купе деразасидан ташқарига ҳаёлчан термилган кўйи жимжит келарди. Мен эса олди-қочдиларга лиммо-лим газетлага термилганман. Бир пайт зобит йигит илкис ўрнидан қўзғалди. Купе деразасига юз тирагудек даражада яқин бориб, қоронғилик қаърига жон-жаҳди билан тикилди. Шу алфозда бир лаҳза қотиб қолди. Мен ҳам қизиқсиниб купе деразаси ортидаги зулмат томон алангладим. Бироқ арзигулик ҳеч нарсаси кўролмадим. Иллаганим шу бўлдики, олис-олисларда, балки чўпон ўтовидадир, митти бир шуъла пирпираб турарди.

«Ҳамроҳим туғилиб-ўсган ерлар бўлса керак», ҳаёлан шу хулосага келдим.

Бироздан сўнг зобит йигит ўйчан ўрнига қайтиб ўтирди. Юз-кўзларида андак ҳаяжон, андак қувонч шарпалари кезиб юрарди.

– Ҳайрон бўлиб қолдингиз-а, – деб жилмайди у мен томон айбдорона кўз ташлаб қўяркан.

– Ҳа. Ҳарбийларни қизиқтирадиган нима бор экан, деб мен ҳам алангладим. Лекин милтиллаб турган чироқдан бошқа ҳеч нарсаси кўрмадим.

– Мен милтиллаб турган ана шу чироқни томоша қилдим.

– Йўғ-е?! – дедим чинакамига ажабланиб. – Унинг нимасини томоша қиласиз?

Зобит кулди.

– Қоп-қора кечада милтиллаб ёниб турган шундай чироққа кўзим тушса, беихтиёр ҳаяжонланиб кетаман. Худди сеҳрлангандай қараб қоламан. Чунки у ҳамиша ҳаётимда юз берган бир ғалати воқеани эсимга солади.

– Қанақа воқеа экан, билсак бўладими ё ҳарбий сирми? – дедим ҳазил аралаш.

– Бемалол. Истасангиз, айтиб бераман.

Зобит йигит жавобини ҳам кутмасдан худди ўз-ўзига сўзлагандай гап бошлади.

* * *

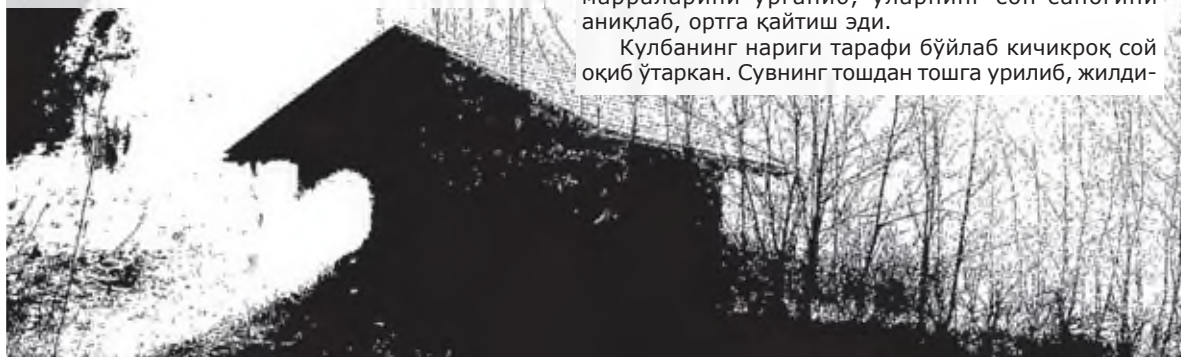
Рост, бу воқеанинг ҳарбий билан боғлиқ жиҳатлари ҳам бор. Шу сабаб ортиқча тафсилотларга тўхталмайман. Буни тўғри тушунасиз деган умиддаман.

Хуллас, таҳсилни битириб, махсус қисмда ҳарбий хизматни бошлаган кезларим эди. Бир куни эрта тонг мени қўмондонликка чақириб қолишди. Вазият жуда жиддий экан.

Мамлакатимизнинг баланд тоғлар билан ўралган шарқий чегара ҳудудларида қуролланган ёт унсурлар пайдо бўлишибди. Махсус отрядга бош бўлиб, қуролли тўдани топиш, хавфни бартараф қилиш вазифаси менга юклатилди. Биз зудлик билан белгиланган ҳудудга етиб бордик.

Чор атроф баланд тоғлар, юксак чўққилар, тубсиз даралар билан ўралган. Тоғ ён бағирлари қучоқ, ям-яшил арчазор. Бутун борлиқда софлик, сукунат ҳукмрон. Қорли қоялар томондан муздек шамол эсади. Саратоннинг авж палласи бўлишига қарамай, бу ерларда жуда салқин эди. Ҳатто кечки пайт анчайин совуқдан этларимиз жунжика бошлади.

Отряд ўн беш кишидан иборат эди. Ҳамалари ҳам машғулотларда обдан чиниққан,

кўзларида ўт чақнаб турган ёш аскарлар. Тўғриси, чинакам жанговар топшириққа биринчи марта чиқишим бўлгани учунми, ҳар нечук қаттиқ ҳаяжонланардим. Яна ҳам очиғроқ айтсам, юрагимда анча-мунча кўркүв, хавотир ўрмалаб юрарди. Йўқ, душмандан, қонли жангдан чўчиганимдан эмас, бошқа бир шубҳа-гумонлардан кўнглим хира эди. Биринчидан, тажрибасизлик, ғўрлик қилиб хатога йўл қўйишдан, аскарларни беҳуда фалокатларга йўлиқтиришдан қўрқардим. Иккинчидан... иккинчидан, ҳали Ватан учун ёлчителик хизмат қилмай туриб, аллақандай бир ховуч аламзаданинг ўқиға дучор бўлишини сира истамаётгандим. Назаримда, шундай хавотирли ҳаёллар бошқа аскарларнинг ҳам кўнглидан кечмоқда эди. Лекин улар чинакам эр йигитларга, ўғлонларга хос матонат, ирода билан бундай ҳис-туйғуларини билдиришмас, ўзларини тетик ва нописанд тутишарди.

Белгиланган ҳудуднинг ярмисини назоратдан ўтказиб бўлар-бўлмасимиздан кеч тушди. Тоғу тош ҳаш-паш дегунча қоп-қора чодир остига бурканди. Отрядга дам олишга, кечки тамаддига рухсат бердим. Бунинг учун, албатта, қулайроқ жойга ўрнашиб олдик. Шу пайт биздан анча наридаги қоя ортидан текширувдан ўтказишга юборилган икки нафар аскар қайтиб келди.

– Дара томонда бир чироқ милтиллаб турганини кўрдик, – дея ахборот берди улардан бири ҳаяжонланиб.

Мен дарҳол улар билан қоя ортига бордим. Чиндан ҳам, анча олисда тор бир ялангликда қандайдир шуъла элас-элас кўзга ташланарди. У ерда қандайдир тирик жон борлиги шак-шубҳасиз.

Биз шоша-пиша қўналғага қайтдик. Сўнг мен отрядга зарур топшириқларни бериб, ўрнимга ёш бир зобитни бошлиқ этиб тайинлагач, ёнимга ўша икки аскарни олиб, шуъла милтиллаган ёққа жўнадим.

Чор атроф зим-зиё. Қоронғиликда тоғу тош янада ваҳимали ва сирли туюлади. Хурпайган арчалар, ғўддайдан харсанглар юракларда алланечук саросима уйғотлади. Бошимиз узра сачраб кетган учқунлардек юлдузлар ловиллаб турибди. Гўё қўл узатсанг етадигандек туюлади. Ёнимдаги аскарлардан бири жуда ҳазилкаш экан. Қулайроқ бир жойда нафас ростлаш учун чўнқаярканмиз, ў кўкка гўё интиқлик билан аланглаб шивирлади.

– Эҳ, бу юлдузлар қачон погонимизга қўнаркин-а!

Енгил кулишдик. Бироздан сўнг яна олға юрдик. Мен ўша милтиллаган шуълани бир зум ҳам кўздан қочирмай одимлардим. Назаримда, у икки-уч марта кўринмай қолгандай бўлди. Ё ўчиб қолди, ё кимдир уни гавдаси билан тўсди. Бу ҳол ўша жойда сўзсиз кимдир борлигини яна ҳам тасдиқларди.

Судракланиб, пайпасланиб бир соатдан мўлроқ йўл босганимиздан сўнг ўша шуълага анча яқинлашдик. Мен махсус мосламали дурбинимдан тевааракни синчиклаб кузатдим. Чоғроқ ялангликда тошқолоқ, пасткамгина қулба мўнғайибгина турибди. Атроф жимжит. Тирик жон кўринмайди. Милтиллаётган шуъла қулбанинг кичкинагина деразасидан тараларди. Демак, ичкарида кимдир бор.

– Менинг қарашимга ҳам рухсат этинг, – деб шивирлади ўша ҳазилкаш аскар.

Мен рози бўлдим.

– Адашмасам, бу ё чўпон отариё... ё... овчилар қулбаси, – деб минғирлади у дурбиндан анча пайт тикилгач.

Ҳа, аскарнинг гапларида жон бор. Бу яқин атрофда бирорта ҳам қишлоқ-овул учрамайди, демак, кўриб турганимиз кимлардир қурган вақтинчалик бошпана бўлса, ажабмас.

Мен аскарларни бир-биридан анча олисда бўлган икки нуқтага жойлаштирдим. Зарур топшириқларни бердим. Сўнгга ўзим эҳтиёткорлик билан қулба томон юрдим. Назаримда, биз қидириб юрган тўда айнан шу ерда жойлашган эди. Негадир кўнглимдан шундай шубҳалар кечарди. Лекин айна пайтда жанг бошлаш асло режамда йўқ эди. Мақсад – душман марраларини ўрганиб, уларнинг сон-саногини аниқлаб, ортга қайтиш эди.

Кулбанинг нариги тарафи бўйлаб кичикроқ сой оқиб ўтаркан. Сувнинг тошдан тошга урилиб, жилди-

раб оқиши бемалол қуллоққа чалина бошлади. Лекин бошқа ҳеч қандай шубҳали сасларни илғай олмадим. Деразадан таралиб турган шуъла энди бемалол кўрина бошлади.

Мен қуролимни маҳкам сиққан кўйи қулбага яқин бордим. Ҳаммаёқни синчиклаб кузатдим. Бутун борлиқ жимжит, соф, салқин ҳавога бурканиб ётибди.

Мен писиб бориб деразадан ичкарига мўраладим. Ана! Соч-соқоллари ўсиқ қандайдир нусха фонус-чироқ ёруғида ғимирлаб, аллақандай тугунчани титкилар, ғалати бир жисмларни шуълага тутиб, кўздан кечирарди.

«Аниқ, тўдага йўлиқдим, – лип этиб ҳаёлимдан ўтди, – булар чегарадан қора дори олиб ўтувчи ёт унсурлар!»

Кулбанинг ғадир-будир деворига қапишган кўйи турарканман, юрагим гурс-гурс урарди. Нима қилмоқ керак? Ортга қайтиб, отрядни бошлаб келсам-микан?

Шундай ҳаёллар билан турган пайтим кулба эшиги ғийқиллаб очилди. Девор бурчагидан секин мўраладим. Қандайдир қора қўланка эшик ёнида туриб, қўлларини, бош-бўйинларини у ён-бу ён тўлганган кўйи енгил машқ-машғулот қиларди. Дарҳол ортга қайтиб, тагин деразадан ичкарига мўраладим. Чироқ ёғдулари ғира-шира ёритиб турган хужрада ҳеч ким йўқ эди.

«Демак, бу ерда бир ўзи экан», деб ўйладим қувониб.

Сўнг яна қулба бурчагига бориб, эшик томон пусиб қарадим. Ҳалиги қўланка қануз машқ билан банд эди.

– Қимирлама, отаман! – дея автомат милини унинг биқинига тирадим.

Қўланка қўлларини баланд кўтарган кўйи тахтадек қотиб қолди.

– Менга ўғирил! – дея галдаги буйруқни бердим.

Қўланка кўрқа-писа бутун гавдаси билан менга юзланди.

– Кимсан?!

Мен... Турдиев Анвар... – деди қўланка ғудраниб. Унинг товушида кўрқувидан кўра ажабланиш, ҳайратланиш устувороқ эди. Шу сабабми мен ҳам анча-мунча шаштимдан тушиб қолдим.

– Сендан бошқа бу ерда яна ким бор?

– Тоғбеги бор эди. У эрталаб қишлоққа тушиб кетганди. Ҳали қайтмади.

– Ичкарида ҳеч ким йўқми?

– Ҳеч ким йўқ. Марҳамат, бемалол кираверинг.

Мен автомат мили билан эшик томон ишора қилдим.

– Қани, йўл бошла!

Кимса арча ёғочидан қўполдан-қўпол ясалган эшикни ғижирлатиб очди. Унинг ортидан пасткам, тор қулбага бош суқарканман, димоғимга ҳар хил қовжироқ ўт-ўланларнинг иси гуп этиб урилди.

Теварақлари қирланиб кетган фонус-чироқ ичкарини хира-шира ёритарди. Кўп ўтмай, кўзим қўникиб, бу ердаги жиҳозларни аниқ-тиниқ ажрата бошлади.

Хужра бурчагига қозон-товоқ каби ошхона жиҳозлари уйиб қўйилган. Аллақандай қути устида уч-тўрт кўрпа-ёстик. Пасткам шипда йўнилмаган арча пўстлоқлари шокила-шокила осилиб турарди. Ўртада силлиқ бир харсангтош худди хонтахтадай жойлашган. Унинг устида фонус-чироқ, чироқ теграсида ҳалиги шубҳали нарсалар сочилиб ётарди.

– Сен кимсан ўзи?

– Мен шаҳарлик ўқитувчман, – деди кимса аллақандай тошни нари-бери суриб менга жой ҳозирларкан, – ёзги таътил пайти режам бўйича тоққа чиққандим.

– Қанақа режа?

– Э-э, командир, нимасини сўрайсиз, – деб кулди у бош тўлгаб, – биз, шаҳарлик ўқитувчилар анча сунъийлашиб қоляпмиз. Масалан, мен ботаника-биологиядан дарс бераман. Лекин ҳақиқий ўт-ўланни тузук-қуруқ қўлимга ушлаб кўрганим йўқ. Эмин-эркин юрган тоғ жониворларини ҳали ўз кўзим билан кузатган эмсаман. Шунинг учун бу ёзги таътилни мана шу тоғлар кўйнида ўтказишга қарор қилдим.

Мен кимсани зимдан, синч-ковлик билан кузатарканман, унинг алдамаётганига ич-ичимдан иқрор бўлдим. Қолаверса, унинг хатти-ҳаракати, қўл ишоралари, илҳомланиб гапиришлари чинакам муаллимларга хос эди.

– Ўтган ёз Боёвут даштларини роса кездим, – дея гапида давом этди Анвар. – Бир дунё материал тўплладим. Ўзим ҳам ҳабашдан баттар қоп-қорайиб кетдим.

Муаллим болаларча беғуборлик билан кулди. Мен шундагина унинг ҳали жуда ёш йигитча эканини, кўзлари алланечук илҳом билан порлаб туришини пайқадим.

– Тоғбеги нега сизни ёлғиз ташлаб кетди? – деб сўрадим муаллим ҳозирлаган тош устига чўнқайиб ўтирарканман.

– Овқатимиз қолмади. Муродулла акага, раҳмат. У киши менга кўп ёрдам берди. Қаранг, Муродулла ака билан қанча гербарий йиғдик.

Муаллим бурчакда турган қопга ишора қилди. Сўнг чаққонгина интилиб қоп оғзини очиб кўрсатди.

– Буларнинг бари менга дарс пайти жуда зарур. Ўқувчиларга суратдан кўра, ҳақиқий ўсимликни кўрсатганга нима етсин. Тўғрими, ака?

Мен бош ирғаб маъқулладим. Қизиқ, ёш муаллимнинг гапларига қизиқиш билан қулоқ соларканман, бутун шууримга алланечук хотиржамлик, ҳузур сингиб бараётганини ҳис қилардим.

* * *

– Баланд тоғлар кўйнида кечган шу воқеа мени жуда қаттиқ таъсирлантирган, – дея зобит йигит ўз ҳикоясини аяқлаган бўлди. – Шу-шу, қаерда милтиллаб турган шуълани кўрсам, беихтиёр тикилиб қоламан. Олис, овлоқ жойда қай бир фидойи инсон тимирскиланиб юрибди экан, деган ҳаёлга бораман. Беихтиёр уни бориб кўргим келаверади.

Зобит йигит маъсум жилмайиб қўйди. Назаримда, унинг қароғида алланечук шуъла порлаб тургандай бўлди.

Луқмон БЎРИХОН

ХУРЛИК

(воқеий қисса)

ФИДОЙИЛАРИ

(Давоми. Боши ўтган сонларда)

ЖАЛЛОДЛАРНИНГ ЯНА БИР ХУНРЕЗЛИГИ

– Ҳамма соғми? – қай биридир боши, қайси бири қўл ва оёғини сийпалаётган шерикларига гуноҳкоруна қаради чаккаси қонталаш бўлиб турган Абдулмутал. – Эзма дўхтирдан бундай журъат кутмагандим.

– Ҳамма иш чаппасига кетяпти! – ғазабини босиш учун машинага бир-икки мушт туширди хумкалла Руслан. – Анави латтачайнар кўринмаяпти, қани ўзи? – атрофга нафрат билан олазарак қаради у.

– Жарроҳни топишимиз шарт, йўқса, режамиз барбод бўлади. У биздан тепароқда, йўлга яқин жойда бўлиши керак. Қани кетдик, – шерикларини тезлатди дўнгпешана. – Соғ бўлса, амирнинг олдида пиёда бўлса ҳам олиб кетамиз. Даволашга ярамаса...

– Даволашга ярамаса, итваччани тилка-пора қиламан мен! – унинг сўзини давом эттирди хумкалла. – Суягини майда-майда қилмасам, отимни бошқа қўяман!

Жангарилар қалин буталар ичидан бир амаллаб тепага ҳаракатланишга тушди.

Юз ва қўллари тилинган жарроҳ эса бу орада юқорига эсон-омон чиқиб, нишаб йўлдан дам олиш маскани томон югуриб борарди. У машина қулаганидан сўнг террорчиларнинг бирин-кетин автоуловдан чиқаётганини кўргани сабаб вужудидаги оғриқни ҳам унутиб, олдинга қараб интилди. Унга айни фурсатда ҳар тонг югуриш машқи билан шуғуллангани асқатаётганди. «Хабар беришим керак, террорчилар ҳақида хабар бермасам бўлмайди, – орада тўхтаб, орқасига қарай-қарай нафас ростлар, босқинчилар унинг изидан тушишини ҳис қилиб турарди. – Яхшики вақтида улгурдим, ана, дам олиш маскани кўринди. Уёғи шаҳарчага бир қадам...»

– Дўхтир кўзга ташланмаяпти-ку, наҳот қочиб қолган бўлса? – деди юқорига қараб ўрмалаётган жангарилардан бири.

– У йўлга яқин жойда бўлиши керак дедим-ку. Сакраганда оёғи синган бўлса, буталар орасига беркиниб ётгандир.

– Ўтлар, чангалзорлар ичини яхшилаб қаранглар, уни топмасак бўлмайди.

Жангарилар жарроҳни излаш асносида сўкина-сўкина бирин-кетин йўлга чиқди. Синчиклаб пастни кузатишди. Шифокордан дом-дарак йўқ.

– Биродарлар, мана бу из дўхтирники эмасми? – қурол ўқталганча пастликни текшираётган гумашталарини чақирди Меҳмет.

– Вой ите-ей, у аллақачон йўлга чиқиб жуфтакни ростлабди-ку! – ҳайратини яширмади дўнгпешана. – Биздек профессионал жангчиларни латтачайнар дўхтир доғда қолдирса-я! Қани, югурдик, бизга панд беришни унга кўрсатиб қўямиз!

Тўрт жангари жарроҳ орқасидан тушди. Шу орада рация овоз берди.

– Саид! – шерикларига тўхташ ишорасини қилди Дўнгпешана. – Унга нима деймиз, вазият ҳақида хабар берамизми?

– Тоғ йўли ёмон экан, пастликка тушиб кетдик, деймиз, – фикр билдирди Меҳмет.

– Тўғри, «жарроҳ бизни чув туширди», десак, амирнинг ўзи отиб ташлайди барчамизни, – унинг гапини маъқуллади хумкалла. – Жавоб бер-чи, тепада нима гап экан?

Рацияда Саиднинг асабий товуши эшитилди:

– Йигитлар, яқинлашиб қолдиларингми? Бу ерда аҳвол чатоқ, қор ёға бошлади, изғирин кучайяпти. Амир тинимсиз сизларни сўраяпти, жарроҳ кутяпти... Нега жимсанлар, жавоб берсаларинг-чи!

– Бизда муаммо бўлди, йўл жуда ёмон экан, машинамиз кутилмаганда пастликка тушиб кетди, – жавоб қайтарди дўнгпешана.

– Сенларга ишонган мен аҳмоқ, ўзим боришим керак эди! – бақирди Саид. – Дўхтирнинг аҳволи қандай, у амирга сув билан ҳаводек зарур.

– У оғир жароҳатланди, ўрнидан кўзғала олмаяпти.

– Унда «меҳмон»ни тинчитиб, тезда бошқа машина топиб, етиб келинглари! Амирни дачага олиб тушмасак бўлмайди. Ўша ерда бошқа дўхтир топиб, муолажа қиламиз. Қош қорайяпти, қор тезлашди, барчамиз пастга тушамиз.

– Яхши, – итоаткорона овозда Саидни тинчлантирди дўнгпешана. – Дачаларга яқин жойдамиз, машина топиб, етиб борамиз.

Жангарилар дам олиш зонасига келганида, қор учқунлаб, қош қорайганди. Жарроҳни ушлашдан умидини узган босқинчилар автоулов топиш режасини туза бошлади. Шунда Янгиобод шаҳарчаси томондан машина чироғи кўзга ташланди.

– Ҳамма пана жойга ўтсин, яширининг! – шошилинч буйруқ берди хумкалла Руслан. – Масканга кириш эшигини беркитинглари! Қуролларинг шай турсин!

– Зонага киришдаги шлагбаумни беркитиш керак, – шлагбаум томон чопди дўнгпешана. – Шунда, уни очиш учун ҳайдовчи тўхтайти.

– Тўғри, – унга ёрдамга шошилди Меҳмет. – Тўхтаганда панадан чиқиб, жойида тинчитамиз.

Иблислар тўдасига дуч келишидан бе-хабар Янгиобод шаҳри ички ишлар бўлими бошлиғи подполковник Говорухин ёнига

биринчи ўринбосари ва жинойт-қидирув бўлими бошлиғи билан дам олиш зонасини кўздан кечириш учун келаётганди.

– Ҳар эҳтимолга қарши қуроллар ёнларингда бўлсин, – табель қуроли ва Калашников автоматлари билан қуролланган ходимларига тайинлади Говорухин. – Мактаб директори шубҳали шахс ҳақида бекорга хабар бермаган. Дачаларда хавфли кимсалар бўлиши мумкин.

– У ерда бир неча юзлаб дача бор, ҳар бирини кўздан кечириш осон эмас. Ёрдам чақирсак бўлармиди? – фикр билдирди ходимлардан бири.

– Ёрдам чақириш учун қўлимизда аниқ маълумот йўқ, гумон бўйича келяпмиз, – уни тинчлантирди Говорухин. – Кейин ҳамма дачани кўздан кечиришимиз шарт эмас. Ҳозир дачалар деярли бўм-бўш. Биз чироқ ёниб турганларини текширамиз.

– Унда...

Уларнинг суҳбати тугамай, Говорухиннинг биринчи ёрдамчиси бошқариб келаётган автоулов шлагбаум олдида келиб тўхтади. Ички ишлар ходими машина эшигини очиб улгурмай, уларнинг ёнида автомат кўтарган жангари пайдо бўлди ва... Ва автоулов ичини автомат ўқлари илма-тешиқ қилган ички ишлар ходимларининг қони қоплади.

– Изимиздан тушган ментларни тинчитиш мана бундай бўлади! – ғолибона ишлайди хумкалла. – Менимча, дўхтир биз ҳақимизда хабар берган кўринади. Бўлмаса, кеч тушганда исковучлар бу ерга келмаган бўларди.

– Машина ичини расво қилдинг-ку, Руслан!.. – беркинган жойидан чиқиб келган жангарилардан бири ўз тилида сўқинди. – Бизга машина зарур эди. Шуларни ташқарига олиб чиқиб тинчитсак ҳам бўларди.

– Хечқиси йўқ, мана бу калтафаҳмларнинг мурдасини ичкарига олиб кириб яширамиз-да, машина ичини тозалаб, йўлга тушамиз.

Шунда машинадаги ички ишлар ходимларининг рацияси ишга тушди: «Ўртоқ Говорухин, қаердасиз, шошилинч теревога! Дам олиш зонасида ўта шубҳали шахслар борлиги ҳақида ишончли хабар келди. Хабарга қараганда террорчилар бўлиши мумкин. Ҳозир дам олиш зонасига туман ички ишлар ходимлари ёрдамчи кучлар билан етиб боради. Ўртоқ Говорухин, жавоб беринг!..»

– Машинани тозалашга улгурмаймиз, – гумашталарига юзланди Абдулмутал. – Яхшиси, уни маскан ҳовлисида олиб кириб қўямиз-да, жуфтакни ростлаймиз.

– Бошқа иложимиз ҳам йўқ, қор тезлашди, сўқмоқ йўлдан кетсак, изимизни беркитади, – унинг фикрини тасдиқлади дўнгпешана.

– Унда маскан панжарасини (эшигини) очинглари. Исковучларнинг қуролини олиш керак, асқатиши мумкин. Меҳмет, сен шу билан шуғуллан! Қани, ҳамма машинани ичкарига киритишга ҳаракат қилсин!..

Бешафқат қашқирлар қилган ишидан ҳузурланган ҳолда, сўқмоқ йўлдан жангари шериклари томон югуриб кетди...

(Давоми кейинги сонда)

Зулфия ЮНУСОВА,
«Vatanparvar»

Xalqaro dzyudo federatsiyasi (IJF) "2022-yilning eng yaxshi dzyudochisi" bo'lishga nomzod sportchilar ro'yxatini e'lon qildi. Ular safida Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi (MVSM) vakili Davlat Bobonov ham bor.

“DUNYONING ENG YAXSHI DZYUDUCHISI”

KIM BO'LADI?

2022-yilgi mavsumda poytaxtimiz ilk bor dzyudo bo'yicha jahon chempionatiga mezbonlik qilgan va u dunyo tarixida o'zbek polvonlarining birinchi marta qo'sh oltin medalga egalik qilishi bilan yakunlangandi. Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi vakili Davlat Bobonov (-90 kg) va hamyurtimiz Muzaffarbek To'raboyev (-100 kg) o'z vazn toifasi bo'yicha bellashuvlarda barcha raqiblarini mag'lubiyatga uchratib, jahon chempioni bo'lishdi. Ushbu muvaffaqiyatgacha ham IJF reytingida o'z vazn toifasida 1-o'rinni egallab turgan MVSM vakili Bobonov Toshkentda erishgan chempionligi bo'is yaqin raqobatchilari bilan oradagi ochkolar farqini qisqartirdi va hanuzgacha peshqadamligini saqlab turibdi. Chunki armiyamiz polvoni 2022-yil davomida Parij "Katta Dubulg'a" turniri va Konya shahrida o'tgan "Islom birdamligi" o'yinlarida bronza, Ulan-Batorda tashkil qilingan "Katta

Dubul'ga" turnirida kumush medalni ham qo'lga kiritdi. Shu bois "Tokio – 2020" yozgi Olimpiya o'yinlarining bronza medali sohibi, jahon chempioni Davlat Bobonov IJF tomonidan "Yilning eng yaxshi erkak dzyudochisi" nominatsiyasining nomzodlari orasida e'tirof etildi.

Ovoz berish jarayoni 12–31-yanvar kunlari Xalqaro dzyudo federatsiyasida bo'lib o'tadi. Erkak va ayollar o'rtasidagi nomzodlar orasidan g'olib topilganlar joriy yilning 5-fevral kuni Parijda boshlanadigan "Katta Dubulg'a" turnirida rasman e'lon qilinadi. "Yilning eng yaxshi erkak dzyudochisi" bo'lishda armiyamiz vakiliga dunyoning 4 nafar polvoni, ya'ni gruziyalik Tato Grigalashvili, kubalik Endi Granda,

mo'g'ulistonlik Sogbatar Send-Ochir va yaponiyalik Xifumi Abe raqiblik qiladi.

Shu o'rinda alohida ta'kidlash joiz, agar bu raqobatda Davlat Bobonov ustun kelsa, ushbu yo'nalishdagi muvaffaqiyat yurtimiz va armiyamiz dzyudosisda tarixiy voqelik bo'lmaydi. Chunki bunday voqelik bundan 11 yil avval ro'y bergandi. Aniqlirog'i, 2011-yilda "O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan sportchi" va "O'zbekiston itixon" faxriy unvonlari sohibi, armiyamiz polvoni Rishod Sobirov Xalqaro dzyudo federatsiyasi (IJF) tomonidan "Zamonamizning eng kuchli dzyudo ustasi", uning ustozlari Andrey Shturbabin esa jahon miqyosida "Eng yaxshi murabbiy" sifatida e'tirof etilgandi. Bu yo'lda MVSMB vakili Davlat Bobonovga ham omadlar tilaymiz.

Davlat BOBONOV. 1997-yil 7-iyunda tugʻilgan. Dzyudo boʻyicha xalqaro toifadagi sport ustasi. 2016-yilgi Toshkent “Katta Dubulgʻa”si va yoshlar oʻrtasidagi Osiyo chempionati gʻolibi. 2020-yil Dyusseldorf va Toshkent “Katta Dubulgʻa” turniri hamda jahon chempionatida kumush medalga sazovor boʻlgan. 2020-yilgi mavsum yakunida yurtimizda “Yilning eng yaxshi sportchisi” deb topilgan. 2021-yilgi Osiyo chempionatida zafar quchgan. “Tokio – 2020” yozgi Olimpiya oʻyinlarining bronza medali sohibi. 2022-yilgi “Islom birdamligi” oʻyinlari va Parij “Katta Dubulgʻa”sining bronza, Ulan-Bator “Katta Dubulgʻa”sining kumush medali sohibi, jahon chempioni.

OG'IR ATLETIKA

“PARIJ – 2024” ga

ELTUVCHI YO‘LLAR

Xalqaro og'ir atletika federatsiyasi (IWF) 2024-yili Parijda o'tkaziladigan XXXIII yozgi Olimpiada o'yinlari uchun reyting ballari o'ynaluvchi musobaqalar hamda ishtirokchi davlatlarga ajratiladigan o'rinlar sonini tasdiqladi. Xo'sh, tarkibidan Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi (MVSM) vakillari ham o'rin olgan yurtimiz og'ir atletikachilarini oldinda qanday musobaqalar kutmoqda?

2021-yili poytaxtimiz mezbonlik qilgan og'ir atletika bo'yicha 86-jahon chempionatida "uy devorlari ham sportchilarimizni suyagan" va vakillarimiz 5 ta oltin, 5 ta kumush va 2 ta bronza, jami 12 ta medal jamg'argan. O'zbekiston erkaklar terma jamoasi umumjamoaa hisobida dunyo miqyosida 1-o'rinni egallagandi. 2022-yili Kolumbiyaning Bogota shahrida o'tkazilgan 87-jahon chempionatida esa atletlarimiz 3 ta oltin, bittadan kumush hamda bronza, jami 5 ta medalga sazovor bo'lishdi. Erkaklar terma jamoamiz 3 ta oltin medal bilan umumjamoaa hisobida 4-o'rinni egalladi. Mudofaa vazirligi Oliy sport natijalarini rivojlantirish markazi vakili Ruslan Nurudinov (-109 kg) esa o'z faoliyati davomida uchinchi marta jahon chempionligiga erishdi.

Ha, o'zbek atletlari xalqaro maydonda yil sayin yuqori natijalar qayd etmoqda, og'ir atletika sport turining mavqeyi esa... aksincha pasaymoqda. Xususan, kelgusi yil Parijda o'tadigan XXXIII yozgi Olimpiada o'yinlarining og'ir atletika bahslarida 120 nafar sportchi qatnashishi belgilangan va ular 10 ta medal jamlanmasi

uchun bahs yuritadi. Vaholanki, Tokio Olimpiadasida 196 nafar og'ir atletikachi 14 ta medal jamlanmasi uchun kurashgan edi. "Parij – 2024" yozgi Olimpiya o'yinlarida og'ir atletikachilarning yo'llanmalar soni 76 taga qisqarishi, da'vogarlarning, aksincha haddan tashqari ortishi sportchilarni ham, Xalqaro og'ir atletika federatsiyasi mutaxassislarini ham murakkab vaziyat va shiddatli jarayonlarga solib qo'ydi. Bu, o'z navbatida, IWF tomonidan saralash turnirlarini yangicha tizim va yo'nalishlarda tashkil etishni taqozo etmoqda.

Xalqaro og'ir atletika federatsiyasi "Parij – 2024" yozgi Olimpiya o'yinlari uchun reyting ballari o'ynaladigan musobaqalarni, vazn toifalarni hamda ishtirokchi davlatlarga ajratiladigan o'rlnar sonini rasman tasdiqladi. Unga ko'ra, to'rt yillik musobaqaning sovrinli o'rnlari uchun 60 nafar erkak va 60 nafar ayol sportchi da'vogarlik qiladi. Erkaklar 61, 73, 89, 102 va +102 kg vaznlarda, ayollar 49, 59, 71, 81 va +81 kg vaznlarda Olimpiada medallari uchun bahslashadi. Har bir mamlakatdan 6 nafar (3+3) sportchi "Parij – 2024" Olimpiadasida ishtirok etishi mumkin. Agar

qaysidir terma jamoa 4 yoki undan ortiq yo'llanmaga ega bo'lsa, majburiy ravishda 3 nafar sportchisini tanlaydi.

Olimpiya o'yinlariga yo'llanma sohiblari sportchilarning to'plagan reyting ochkolariga qarab aniqlanadi. O'rinlar reyting ochko taqdim qiluvchi musobaqalardagi natijalarga qarab shakllantiriladi. Yo'llanmaga ega bo'lish uchun atlet Xalqaro og'ir atletika federatsiyasi dasturiga asosan, Olimpiya o'yinlari uchun belgilangan reyting turnirlarining kamida 5 tasida ishtirok etishi shart. Ulardan quyidagi 2 tasi majburiy:

2023-yilgi jahon chempionati
(2-17-sentabr, Saudiya Arabistoni);
2024-yilgi jahon kubogi (2-11-aprel,
Tailand).

Shuningdek, atletning quyidagi musobaqalardan kamida 3 tasida ishtirok etgan bo'lishi talab etiladi:

2022-yilgi jahon chempionati
(5–16-dekabr, Kolumbiya);

2023-yilgi Osiyo chempionati
(3–13-may, Janubiy Koreya);

2023-yilgi I Gran-pri (2–12-iyun, Kuba);
2023-yilgi II Gran-pri (dekabr, Qatar);
2024-yilgi Osiyo chempionati
(5–15-fevral, O'zbekiston).

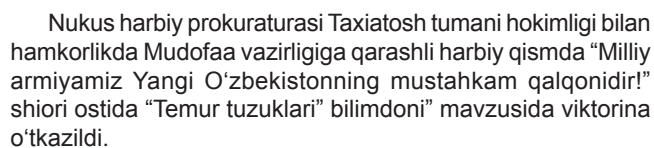
Litsenzion musobaqalardan biriga poytaxtimiz Toshkent shahri mezbonlik qilishi, albatta, biz uchun quvonarli. Zero, bu Olimpiya o'yinlari yo'llanmasi uchun zarur ballarni to'plashda yurtimiz qo'ir atletikachilari uchun qo'l kelishi, qo'shimcha imkoniyat tug'dirishi mumkin.

2023-yilgi jahon chempionati va bir yilga kechiktirilgan "Xanchjou – 2022" Osiyo o'yinlari orasidagi juda qisqa fursat esa ko'plab muhokamalarga sabab bo'lmoqda. Chunki joriy yilning 2–17-sentabr kunlari qit'amiz sportchilari Saudiya Arabistonida o'tkaziladigan dunyo birinchiligidagi ishtirok etishsa, 27-sentabr – 4-oktabr kunlari Xitoyda ularni Osiyo o'yinlari doirasidagi bahslar kutib turibdi. Bu qit'amiz atletlari uchun o'z mahoratlarini to'liq namoyish etishlariga xalaqit berishi, o'z navbatida, murabbiy va mutaxassislarga sportchilarni tanlash borasida ayrim muammolarni vujudga keltirishi mumkin.

O'tgan yili Kolumbiyaga borgan atletlarimizning 5 nafari jahon chempionati sovrindori bo'lgan, sovrindorlar safidan joy olmagan sportchilarimizning ham aksariyati yaxshi qatnashib, "Parij – 2024" yozgi Olimpiya o'yinlari yo'lida qimmatli reyting ochkolariga egalik qilishgandi. O'ylaymizki, og'ir atletikachilarimiz bu yul'dagi ittishlarni kelgusida yanada muvaffaqiyatli davom ettirishadi.

Rasul JUMAYEV,
«Vatanparvar»

O'zbekiston Respublikasi Harbiy prokuraturasining rasmiy vab-sayti ishga tushdi

Tadbirda harbiy qism ofitserlar tarkibidan iborat “Yetakchi”, serjantlardan iborat “O‘zbekiston qalqonlari” hamda muddatli harbiy xizmatchilar tarkibidan iborat “Temur izdoshlari” jamoalari ishtirok etishdi.

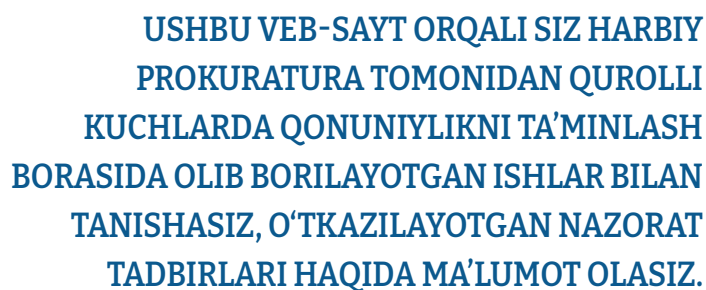
Tadbir harbiy xizmatchilarning ijtimoiy faolligini oshirish, iste'dodi va tashabbuslarini rag'batlantirish hamda harbiy xizmatchilarning bilim saviyasini takomillashtirish, "Temur

tuzuklari”ga boʻlgan hurmatni yanada oshirish qʻoyalari asosida oʻtkazildi.

Yuqori kaffiyat bilan boshlangan ma'naviy va ma'rifiy tadbir davomida harbiy xizmatchilar o'rtasida jasurlik va mardlik, faxr va iftixor tuyg'ularini yanada oshirishga yo'naltirilgan "Mardlik va jasorat" mavzusida suhbat ham tashkil etildi.

Tadbir so'ngida o'z iste'dodini namoyon etgan faol harbiy xizmatchilar va g'olib jamoalar diplom va qimmatbaho sovg'alar bilan taqdirlandi.

**Adliya polkovnigi Shuhrat ZOIROV,
Nukus harbiy prokurori**

Shu bilan birga tekshirishga doir mavzu yuzasidan murojaat yo'llashingiz hamda korrupsiyaga qarshi kurashish va uning oldini olish bo'yicha taklif va tizimdagi korrupsiya holatlari haqida ma'lumotlarni qoldirishingiz mumkin.

Respublika Harbiy prokuraturasi matbuot xizmati

ПОД НАДЁЖНЫМ ЩИТОМ

Уважаемая редакция, хотя я и не пенсионер по линии Министерства обороны, но являюсь давним (30 лет, со дня основания) читателем газеты «Vatanparvar», где хорошо освещается деятельность защитников нашей любимой Родины. Также правдиво освещаются события нашего государства и мира.

Газета «Vatanpragva» очень красочная, статьи в ней интересные, чувствуется профессионализм. Радует и то, что есть даже страница – «Bolajon», посвящённая нашим дорогим детям.

Республика Узбекистан является самым справедливым, спокойным, миролюбивым государством мира, где человек и его счастье находится под надёжным щитом.

Хотелось бы вам предложить в дальнейшем больше освещать тему истории военного дела. Думаю это будет полезно и интересно для читателей газеты.

Искандер АЛИМОВ,
пенсинер, г. Ташкент

REKLAMA REKLAMA REKLAMA REKLAMA REKLAMA REKLAMA REKLAMA REKLAMA

MA'LUMKI, BUGUNGI KUNDA
YURTIMIZDA YOSH AVLODNI
ONA VATANGA SADOQAT
RUHIDA TARBIYALASH,
MA'NAVIYATINI
YUKSALTIRISH VA JISMONIY
BARKAMOL BO'LIB
ULG'AYISHIGA KATTA
AHAMIYAT BERILMOQDA.
BUNDAY EZGU ISHLAR
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MUDOFASIGA
KO'MAKLASHUVCHI
"VATANPARVAR"
TASHKILOTINING XORAZM
VILOYATI KENGASHI
TASARRUFIDAGI YANGIARIQ
TUMANI O'QUV SPORT-
TEXNIKA KLUBIDA
HAM IZCHIL AMALGA
OSHIRILYAPTI.

Bunday ishlar salmog'i ayniqsa, mamlakatimiz Qurolli Kuchlari tashkil etilganligining 31 yilligi va Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan yana ham oshirildi. Tuman mudofaa ishlari, xalq

ta'limi bo'limlari, harbiy qismlar, mahalla fuqarolar yig'inlari hamda Ma'naviyat va targ'ibot markazi tuman bo'limlari bilan hamkorlikda o'tkazilgan tadbirlar ham shu muhim sanaga bag'ishlandi. Albatta, "Milliy armiyamiz Yangi O'zbekistonning mustahkam qalqonidir!" shiori ostida "Vatanparvarlik oyligi" doirasida o'tkazilgan bunday tadbirlar yoshlarimiz qalbida Vatanga muhabbat va sadoqat hisini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Shu o'rinda ta'kidlash joizki, klubda sportning texnik va amaliy turlarini rivojlantirish borasida ham muayyan ishlar amalga oshirilmoqda. Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni tashkil etish, sport musobaqalarini tashkil etishga ham "Vatanparvarlik oyli" davomida yana ham keng e'tibor qaratildi.

Bundan tashqari, klubimizda o'tgan yilda haydovchilar tayyorlash, malakasini oshirish, yoshlarimizga ijtimoiy hayotda kerak bo'ladigan kasblarga o'qitish borasida ham yaxshi natijalarga erishildi.

Havo miltig'idan o'q otish bo'yicha tuman va viloyat miqyosida o'tkazilgan

Shonazar RAZZOQOV,
“Vatanparvar” tashkiloti
Yangiariq tumani O‘STK boshlig‘i

МАХСУС ХИМОЯ ҚОПЛАМАСИГА ЭГА

«Голан» деб номланган зирхли жанговар машина Исроилнинг «Рафаэль» корхонаси мутахассислари томонидан «American Protected Vehicles» компанияси билан ҳамкорликда яратилган бўлиб, асосан шахсий таркиб ва тегишли юкларни ташиш учун мўлжалланган. Машина корпусининг зирхланиш даражаси экипаж ва десант аъзолари, узел ва агрегатларни турли ўқлар ва снаряд парчаларидан ишончли ҳимоялашни таъминлайди. Кучланиш бўлмаси машинанинг олд қисмига жойлаштирилган бўлиб, у ерга қуввати 315 от кучига тенг бўлган, шоссе бўйлаб максимал ҳаракатланиш тезлигини соатига 90 км.гача етказиш имконини берувчи «Камминз» типдаги двигател ўрнатилган. Десант бўлмасига барча зарурий анжомлар билан тўлиқ таъминланган 10 нафар

пиёда аскарлар жойлашиши мумкин. Машинага чиқиш ва ундан тушиш орқа томондаги аппаратлар ҳамда корпус томидаги люклар орқали амалга оширилади. Корпуснинг ички деворлари махсус химоя қопламаси билан таъминланган бўлиб, у душман томонидан зирхтешар ўқ-дорилар қўлланган ҳолатларда зирх парчалари училишининг олдини олади. «Голан»га пулемёт, автоматик тўп ёки танкка қарши бошқарилувчи ракета билан жиҳозланган масофадан бошқарилувчи қурол модули ўрнатилиши мумкин. Машинанинг узунлиги 5,9 метр, эни 2,5 метр, баландлиги 2,35 метр, жанговар оғирлиги 15-16 тонна (шу жумладан деярли 2 тонна оғирликдаги фойдали юкланма), ёқилғи бўйича юриш захираси 600 километрни ташкил этади.

НЕОБИТАЕМЫЙ ПОДВОДНЫЙ АППАРАТ

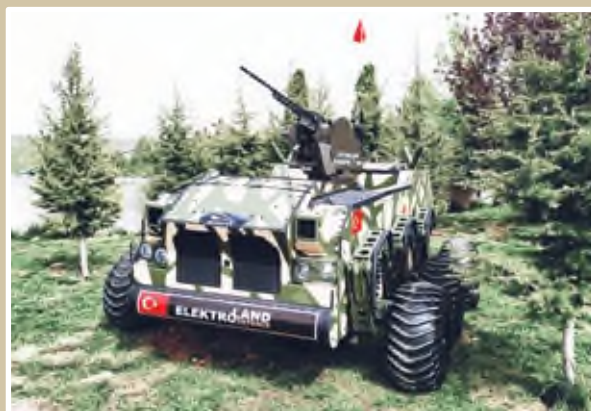
Разработанный специалистами компании «Боинг» тяжелый автономный обитаемый подводный аппарат (АНПА) «Эхо Вояджер» по своим массо-габаритным характеристикам является дизельной подводной лодкой-малюткой, оснащенной гибридной энергетической установкой, в состав которой включены аккумуляторные батареи (АБ) большой мощности и дизель-генератор для зарядки батарей. Аппарат способен действовать под водой в течение трех суток, после чего он может всплыть в надводное положение или на перископную глубину для подзарядки АБ. Конструкция АНПА модульная, реконфигурируемая, открытой архитектуры. Корпус аппарата имеет длину 16 метров, в поперечном сечении прямоугольный, высотой и

шириной по 3 метра, и спускоподъемной массой 50 тонн, может расстыковываться на носовую и кормовую части. Между ними устанавливается модуль полезной нагрузки, затем все три части соединяются. Носовой и кормовой модули имеют сверху желтую окраску, модуль полезной нагрузки такой окраски не имеет. После стыковки массо-габаритные характеристики значительно возрастают. Общая длина корпуса увеличивается до 26 метров, а спусковая масса достигает 70 тонн. Дальность плавания «Эхо Вояджер» в автономном режиме до 6 500 миль, крейсерская скорость 3,5 узлов (максимальная – 8 узлов), автономность до 180 суток. В состав полезной нагрузки входят различные разведывательные и ударные вооружения.

ҲАРАКАТЧАН ЖАНГОВАР МАШИНА

«Боач» деб номланган масофадан бошқарилувчи машина (МБМ, ғилдираклар формуласи 6 x 6) Туркиянинг «Elektroland Defence» компанияси мутахассислари томонидан ишлаб чиқилган. Машинанинг тажриба нусхаси ҳозирда дала синовларидан ўтказилмоқда. Комплектация (фойдали юкланма) вариантдан келиб чиққан ҳолда, мазкур жанговар восита разведка ва қузатув ишлари, патруллик қилиш, ҳудудни миналардан тозалаш, юк ташиш ва бир қатор бошқа вазифаларни бажариши мумкин. «Боач»га 7,62 ёки 12,7 мм.ли пулемёт, ёхуд 40 мм.ли автоматик гранатомётга эга бўлган қурол модуллари, шунингдек, тутун тарқатувчи гранаталарни ишга тушириш қурилмаларини ўрнатиш учун техник

имкониятлар мавжуд. Барча олти ғилдиракнинг илгич конструкцияси машинага клиренсни ўзгартириш имконини беради. Афдарилиш юзага келиши мумкин бўлган вазиятларда ғилдираклар ўз ҳолатини ўзгартириб, ҳаракатланишни давом эттириш имкониятини яратади. Бунда масофадан бошқарилувчи қурол модули автоматик равишда корпуснинг ичкари қисмига кириб кетади ва шикастланмайди. Ҳаракатчан жанговар машина қуввати 45 от кучига тенг бўлган гибрид кучланиш қурилмаси билан жиҳозланган. Бортга жойлаштирилган аккумуляторлар қуввати ва ёқилғи захираси «Боач»га зарурат туғилган ҳолатларда 12 соат мобайнида узлуксиз ишлаш имконини беради.

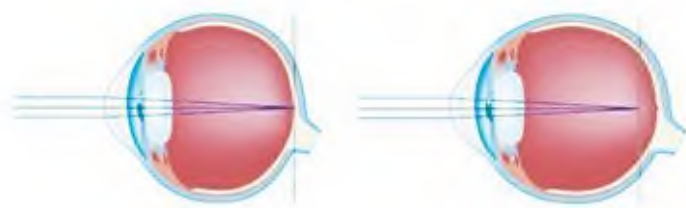
БЕЗЭКИПАЖНЫЕ СКЛАДСКИЕ МАШИНЫ

Одним из путей развития логистики работы на военных и гражданских складах в ведущих зарубежных странах является разработка, создание и эксплуатация безэкипажных машин. В частности, разработанная специалистами американской компании «Амазон Роботикс» группа безэкипажных машин «Кива» (Kiva) предназначена для перевозки складских стеллажей. Работнику склада остается взять нужный товар с полки и, просканировав, положить на конвейер. Устойчивость стеллажей обеспечивается за счет перемещения центра тяжести. Вещи не падают с них при раскачке конструкции. В функциональной схеме машины «Кива» используется беспроводная сеть для передачи заказа конкретному роботу и управления им. На большинство современных складских зон, обслуживаемых такими машинами, персонал не допускается. Существуют два вида машин данного

типа – с размерами примерно 60 x 60 см и высотой 30 см, весом 100 кг с грузоподъемностью до 317 кг и грузоподъемностью более 1т. Подъем и опускание стеллажа осуществляется с помощью винтового подъемника, причем так, чтобы стеллаж не крутился при подъеме (платформа машины может вращаться). Скорость перемещения машин «Кива» около 4 км/ч. Они приводятся в действие от аккумуляторов, заряда которых хватает на 1 час работы; полная зарядка батарей занимает 5 минут. Система управления запоминает товары, которые требуются чаще, и обеспечивает их установку ближе к упаковщикам. Также она может подсвечивать лазерным указателем нужную полку на стеллажах для робота-упаковщика. Производительность работ в такой системе возрастает в 2 раза за счет исключения необходимости перемещаться по складу.

МИОПИЯ

Нормальный размер глаза Минопия (вытянутый глаз)

(БЛИЗОРУКОСТЬ)

Минопия (близорукость) – дефект оптики глаз, когда параллельные лучи света после оптических сред в глазу фокусируются на сетчатке не точно, то есть центральный фокус не попадает в центральную зону сетчатки, а находится передней и вследствие этого изображение на сетчатке получается нечетким, расплывчатым. Минопия позволяет хорошо видеть вблизи и плохо вдали.

По происхождению миопия бывает врожденная (наследственная) и приобретенная.

Приобретенная миопия различается: осевая, рефракционная, ложная.

Осевая – близорукость, при которой увеличено расстояние от вершины роговицы до сетчатки (условной оси глаза).

Рефракционная – близорукость, при этом радиус кривизны роговицы мал и световые лучи преломляются сильнее;

Ложная – близорукость, при которой происходит спазм аккомодации (приспособление, настройка) глаза, когда он становится миопичным в следствии зафиксированного сокращения цилиарной мышцы. Такое сокращение мышцы приводит к увеличению толщины хрусталика.

Возможно сочетание этих 2-3 видов близорукости в одном глазу. Или обоих глазах с миопическим астигматизмом.

Дискомфорт изображения вызывает перенапряжение внутренних прямых мышц, что ведет к неприятным ощущениям в области лба и висков, иногда к болям в глазах, головной боли. Такое явление называется мышечной астенопией. При мышечной астенопии может нарушиться бинокулярное зрение, развиться слабость конвергенции. Это в свою очередь может привести в дальнейшем к развитию содружественного косоглазия. Симптомы мышечной астенопии исчезают, если закрыть один глаз.

Пусковые механизмы для образования миопии:

- компьютеризация и постоянная работа с гаджетами;
- рост нагрузки в школе у детей и студентов;
- напряженная работа с мелкими предметами на близком расстоянии;
- работа на вредном производстве беззащитных средств, в условиях быстротечного яркого света.

Распространенность миопии среди учащихся современных школ состав-

ляет в среднем 25-30%. В течение 11 лет обучения близорукость прогрессирует от 4,1-8,6%, в первом классе до 46-51,5%, в одиннадцатом («особенности возникновения и прогрессирования школьной близорукости современного учебного процесса» В.М. Петухов, А.В. Медведев, 2021 г.).

Ложная миопия – псевдомиопия (спазм аккомодации) очень часто является первой фазой развития осевой миопии, когда рефракционный характер заболевания переходит в органический, который начинается с растяжения заднего полушария глаза. Еще Комберг в 1928 году придавал большое значение зрительной напряженной работе на близком расстоянии. При такой работе, он определил, что глаз перефокусируется до 25 000 раз в час. Эти движения повышают внутриглазное давление, так как при конвергенции внутренние прямые мышцы давят на глаз. Повышенное внутриглазное давление способствует растяжению глаза, развивается миопия и астигматизм. Для коррекции зрения такие глаза очень быстро нуждаются в очках со сферическими или цилиндрическими линзами.

В зависимости от степени снижения остроты зрения и степени миопии различают: слабую (до 3 диоптрии), среднюю (до 6.0 диоптрии), сильную (свыше 6.0 диоптрии).

Причины возникновения близорукости: наследственный фактор, заболевания матери во время беременности различными воспалительными простудными, вирусными, инфекционными заболеваниями, анемия, частые курения и алкоголизм; экологические факторы; эндокринные заболевания.

По мнению Дондерса развитие аномалии рефракции у детей школьного возраста связано с плохими гигиеническими условиями, недостаточным освещением рабочего места,

например в классах, нерациональным устройством столов и ученических скамей, мерцающими лампами, нечетким и неконтрастным шрифтом учебников, длительностью занятий без отдыха.

Разная рефракция обоих глаз называется анизометропией.

Осложнения: прогрессирования близорукости до высокой степени, появления конуса и стафиломы на глазном дне, иногда дистрофические изменения сетчатки, разрывы и отслойка сетчатки, пигментно отложение и помутнение в стекловидном теле вторичной глаукомы. Чтобы предупредить или задержать дальнейшего развития прогрессирующей близорукости и появления осложнений известны следующие пути меры:

профилактика – определяются с учетом ведущей причины в развитии прогрессирующей близорукости, влияния неблагоприятных факторов внешней и внутренней среды организма.

Профилактические мероприятия:

1. Устранение или уменьшение вредного влияния неблагоприятных факторов внешней среды на орган зрения и на весь организм.

2. Оздоровление организма и повышение его сопротивляемости к различному ряду вредно действующим факторам внешней среды.

3. Ранее выявление прогрессирующей близорукости, диспансерное наблюдение и систематическое комплексное лечение.

4. Создание специального благоприятного режима зрительной работы. Оптимальное освещение рабочего места, которое дает лампа 60-75 вт, установленная слева от работающего и смешанное освещение искусственное и естественное (боковой оконный проем, остекленное «верхний свет»).

5. Временное ограничение зрительной нагрузки, рациональное распределение зрительной нагрузки и отдыха. Перерывы в зрительной работе на 5 минут через каждые 30-40 минут, а при осложненной близорукости 10 минут через каждые 15 минут зрительной работы.

6. Лечение сопутствующих заболеваний и отдых.

7. Выполнение упражнения для глаз, способствующих улучшению кровообращения сосудов глаза и укреплению глазодвигательных мышц. Необходимо проводить каждые полчаса при напряженной работе зрительного анализатора следующие упражнения:

гимнастика для расслабления глаз

➤ указательные пальцы держим лицом на расстоянии 40 см. Затем медленно разводим руки в стороны. Наблюдаем за пальцем периферийным зрением, краем глаза должны видеть пальцы обеих рук. Через некоторое время медленно сводим пальцы;

массаж глазных яблок:

➤ закрываем глаза и подушечками пальцев слегка нажимаем на глазные яблоки. Открываем глаза и 5-6 секунд держим глаза открытыми, не моргаем. Повторяем все сначала ещё 2 раза;

➤ переводим взгляд, смотрим на указательные пальцы на расстоянии вытянутой руки. Затем медленно переводим взгляд на отдаленный объект, например, дерево за окном, и смотрим 5-6 секунд. Снова переводим взгляд на пальцы рук;

➤ с силой закрываем глаза, а затем открываем их, 5-6 секунд держим открытыми. Упражнение повторяем 6 раз;

➤ проводим вращение глазных яблок. Переводим взгляд вправо-влево, вверх-вниз, а затем делаем круговые вращения глаз в обе стороны чередуя. Упражнение выполняем 3 раза;

➤ проводим медленное моргание, затем в течение некоторого времени часто моргаем глазами. Сильно не жмуримся. Начинать можно с 30 секунд, с каждым разом увеличивая время моргания до 2 минут;

➤ проводим поглаживание век. Лёгкими движениями подушечек пальцев без надавливания поглаживаем верхние веки. Движения направляем от внутренних уголков к внешним, а затем наоборот. По окончании необходимо посидеть с закрытыми глазами не менее минуты;

➤ правильное положение при чтении книги от глаза 30-45 см, для детей 12-14 лет с перерывом через каждые 45 минут. Противопоказана работа в согнутом положении с низко опущенной головой, например чтение, работа на ноутбуке или ином гаджете в постели;

➤ для тренировки аккомодации периодически следует переводить взгляд от книги на отдаленные предметы. Читать желательно при дневном освещении;

➤ при работе за компьютером рекомендуется размещать монитор чуть выше уровня глаз, что снижает нагрузку на его мышцы, они меньше напрягаются;

➤ вечернее искусственное освещение в помещении рекомендуется создавать аналогичных цветовых оттенков и по яркости примерно как у дисплея.

Особо важное значение имеет санитарно-просветительная работа среди детей и их родителей, а также самих педагогов.

Для определения размеров очков детям проводят атропинизацию глаз.

Лечение миопии: корригирующие очки, контактные и ортокератологические линзы, а осложненной прогрессирующей близорукости в основном симптоматическое.

Постоянная забота о глазах, соблюдение санитарно-гигиенических мероприятий, оборудование рабочих мест правильным комфортным освещением, выполнение расслабляющих для глаз перерывов работе и гимнастика глаз будет способствовать сохранению хорошего зрения.

А. ШАРАПОВА,
врач-офтальмолог
высшей категории, кандидат
медицинских наук, доцент
отделение офтальмологии и
микрохирургии глаз ЦВКГ МОУ

BOLAJON

Qadim zamonlarda tip-tiniq suvlari jildir-jildir oqadigan, o't-o'lanlari yam-yashil o'sadigan, mevalari sersuv va shirin yurt bo'lgan ekan. Shu mamlakatda Said ismli bola yashar edi. Bir kuni u olma yemoqchi bo'lib bog'ga boribdi va bog'bon yo'qligidan foydalanib, olmalardan ola boshlabdi. Shu payt qayerdandir bog'bonning tovushi eshittildi:

– Hoy, nega so'ramasdan meva teryapsan?

Buni eshitgan Said oyog'ini qo'lga olib qochibdi. Bog'bon ortidan quvlab, yetib olibdi.

– Nega olmalarni beso'roq terding? – debdi g'azab bilan.

– Meni kechiring, boshqa qilmayman, – ko'z-yosh qilibdi Said.

– Kap-katta bola ekansan, uyalmaysanmi, boshqa o'g'irlik qilma! – unga rahmi kelibdi bog'bonning.

– Xo'p bo'ladi! – yerga qaragancha va'da beribdi Said.

Bog'bon uning gapiga ishonib, qo'yib yuboribdi. Ammo bola lafzida turmabdi. Har ikki kunda bog'bonning ko'zini shamg'alat qilib, o'g'irlikka tushaveribdi. Bu holat joniga tekkan bog'bon qoziga ham bormay, to'g'ridan-to'g'ri shohga arz qilibdi. Chunki mamlakat shohi bog'bon va dehqonlarga shunday imkoniyat bergan ekan.

– O'sha bolani menga keltiring! – bog'bonning arzi eshitib, mulozimlariga buyuribdi shoh.

Bir zumda shohning huzurida bo'libdi Said.

– Sen, mana bu bog'bonning olmalaridan oldingmi?

– Yo'q shohim, men bu odamni tanimayman, tuhmat qilyapti, – debdi Said titrab.

Mamlakat shohining bolalikdan o'sgan do'sti bor ekan. Uning noyob qobiliyati bo'lib, kimki oldida yolg'on gapirsa,

ko'ziga o'sha odam olov ichida ko'rinar. Shoh do'stini chaqiribdi va uning oldida bolani yana so'roq qilibdi. Said "o'g'irlik qilmaganman", deb turib olibdi. Mamlakat

hukmdori do'stiga yuzlanibdi. Shohning do'sti atrofga eshitkizmay asta:

– U yolg'on gapiryapti, ko'zimga olov ichida ko'rinyapti. Ammo hali juda yosh ekan, jazo emas, shunday tanbeh berish kerakki, qayta o'g'irlik qilmasin, – debdi.

Shoh biroz o'ylanib turibdi-da:

– Bu bolaning o'g'irlik qilgani uchun qo'lini, yolg'on gapirgani uchun tilini kesinglar. Chunki men bu bog'bonni bilaman, u yolg'on gapirmaydi, – deb buyuribdi.

Shohning farmoni bilan jazoni ijo etish uchun hamma narsa shay bo'libdi. Said qarasaki, bola qo'lidan va tilidan ayriladi. Shundagina aybini tan olib, yig'lab shafqat so'ray boshlabdi.

– Sen hozir ikkita gunoh qilding, – debdi mamlakat hukmdori. – Birinchisi o'g'irlik qilding, ikkinchisi yolg'on gapirding. Buni shunday qoldirib bo'lmaydi, jazolanishing shart.

– Hukmdorim, bir qoshiq qonimdan keching... – Said yum-yum yig'lab kechirim so'rashda davom etibdi.

– Mayli, faqat bog'bon gunohingdan o'tsagina, men afv etishim mumkin, – debdi shoh.

Bog'bonning bolaga rahmi kelibdi va gunohini afv etishni shohdan so'rabdi. Shoh jallodga Saidni qo'yib yuborishni buyuribdi va to'g'irlik, halollik haqida bir qator o'g'itlar beribdi. Saidga shohning gapi qattiq ta'sir qilibdi. U halol va to'g'riso'z bo'lib voyaga yetibdi.

Zuhra XODJAYEVA,
Mirzo Ulug'bek tumanidagi
241-umumta'lim maktabining
7-sinf o'quvchisi

VATANIM POSBONLARI

Tinchlik uchun ular mas'ul, ular tirgak,
"Yurt" deb urar ko'ksidagi ulkan yurak.
Sarhadlarda kecha-kunduz xushyor-sergak,
Xalq ishongan, yurtning asl qalqonlari,
Vatanimning aziz askar-posbonlari.

Chetga surib g'urur, sharaf-shonlarini,
O'zi uchun sarflamas bir onlarini.
Tinchlik uchun tikkan aziz jonlarini
Kasbi ila butun bo'lgan iymonlari,
Vatanimning aziz askar-posbonlari.

Yomonlikning ildizlari butkul so'lsin,
Ular birla doim tinchlik zamon bo'lsin.
Umri uzoq, metin boshi omon bo'lsin,
O'z elining Alpomishdek o'g'lonlari,
Vatanimning aziz askar-posbonlari.

Baxtiyor ASOMIDDINOV,
Toshkent viloyati, Parkent tumanidagi
39-umumta'lim maktabi o'quvchisi

TENGDOSHLARINGIZ IJODIDAN

Shahzoda BAHODIROVA,
7-sinf o'quvchisi

Husnora ERKINOVA,
6-sinf o'quvchisi

SHARAF, E'ZUZ ULARGA BO'LSIN!

Sarhadlar tinch, hurligim omon,
Mard harbiylar hushyordir har on,
Yerda, ko'kda tinchlik hukmron,
Sharaf, e'zuz ularga bo'lsin!

Ular jasur, go'yo metin saf,
Har qadami zahmat-u sharaf,
Makkor yovni etar bartaraf,
Sharaf, e'zuz ularga bo'lsin!

Asli Vatan sherlari ular,
Elning botir erlari ular,
Qadamidan chaqnaydi yerlar,
Sharaf, e'zuz ularga bo'lsin!

Har sinovga yetar saboti,
Ichgan onti uning hayoti,
Yurtni asrash chin e'tiqodi,
Sharaf, e'zuz ularga bo'lsin!

Diyora FAXRUTDINOVA,
Toshkent shahar Mirzo Ulug'bek
tumanidagi 241-umumta'lim maktabining
8-sinf o'quvchisi

QIZIQARLI TARIX

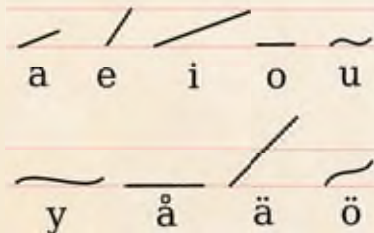
STENOGRAFIYANI KIM IXTIRO QILGAN?

Siz xuddi gapirganingizdek tez yoza olasizmi? Hoynahoy, yo'q! Biroq shunday vaziyatlar bo'ladiki, so'zlarni talaffuz etilgan tartibda, ustiga-ustak, tez maromda yozish lozim bo'ladi. Bunday vazifani hal etish yo'llaridan biri – stenografiya tarzida yozish.

Stenografiya bu – shartli belgilar bilan tez yozish usuli. Bunda so'zlarga o'xshamaydigan belgilardan foydalaniladi. Bu yozuvni ushbu belgilar tizimi bilan tanish bo'lgan odamgina o'qiy oladi. Stenogramma yozuvda aniqlikni, taxografiya – tezlikni, braxigrafiya – qisqalikni taqozo etadi.

Stenografiyalashni zamonaviy ixtiro deb taxmin qilish mumkin, aslida esa uning yoshi 2000 yilga yaqinlashib qoldi. Qadimgi Rim zamonida notiqalarning senatda katta ma'ruzalar qilishgan. Ularni tez va aniq yozib borish kerak edi. Shunday qiyin vazifani osonlashtirish maqsadida Tiro ismli rimlik kishi miloddan avvalgi 63-yilda ma'ruzalarni yozib borish uchun shartli qisqartmalar tizimini o'ylab topadi. Tizim shu qadar qulay ediki, uni Rim maktablarida o'qitishar, imperatorlar undan foydalanishardi. Shuning uchun ham bu yozuv turi bir necha asrlar davomida saqlanib qoldi.

Yozuv asosida so'zlardagi dastlabki harflar yoki so'zning oxirgi qismidagi qo'shimchalarni qisqartmalardan foydalangan

bir raqam alifbening bir

harfiga mos keladigan

bo'ladi. Qisqacha qilib

aytadigan bo'lsak,

kriptografiya bu maxfiy

xos raqamlardan

foydalanilgan yozuvdir.

Ba'zan xos raqamlarni

“kod” yoki “shifr” deb

nomlashadi. Yuliy

Sezar o'z maxfiy

maktublarini raqibidan

asrash maqsadida shifrlardan foydalangan. Bizning

zamonamizda shifrlar va xos raqamlar ham davlat ishlarida,

ham amaliy maxfiy yozishmalarda keng qo'llaniladi.

Shifrlashtirishning asosan ikki usuli mavjud. Birinchisi

matndagi raqamlar, harflar yoki boshqa belgilarning

o'rnini almashtirib qo'yilishiga asoslangan. Ikkinchisi

esa matndagi harflar tartibini o'zgartirish, ularga rioya

etmaslikka asoslanadi.

Bu ikkala usul asosida shifrlashtirishning bitmas-

tuganmas variantlari, miqdorlarini yaratish mumkin.

Birinchisi ancha-muncha oson va ko'pincha bolalar

o'z o'yinlarida foydalanishadi. “Kod”, “kodlashtirish”

so'zlari kodlashtirilgan matnni o'qish paytida xat

jo'natuvchida ham, uni oluvchida ham mavjud

bo'ladigan maxsus xos raqamlar jadvalidan

foydalanishni taqozo etadi.

Kodlar, shifrlar to'g'ridan

to'g'ri deshtirish –

shifrsizlantirish

tariqasida,

ya'ni ularga

kalitni topish

yo'li bilan fosh

etilishi mumkin.

Biroq bu ancha

murakkab ish.

Kriptogrammalarni

o'qishning ilmiy uslubi

rivojlanishning yuqori

darajasiga ko'tarilgan

va u kriptotahlil deb ataladi.

Kriptogrammalarni qilgan

shaxs, qoida tariqasida,

maxfiy matn qaysi tilda

tuzilganini aniqlashi lozim. Shuningdek, matn qanday

maxfiylashtirilgan: kodlashtirish yoki shifrlashtirish uslubi

bilanmi, buni ham farqlay olishi kerak. Shifrlar, kodlarni fosh

etishda harflar tilida ko'p qo'llanadigan jadvallar zarur bo'ladi.

Muattar MELIYEVA

BIR SO'Z TARIXI

AYG'OQCHI AYTGUUVCHIMI?

Tilimizda

josusni aytg'oqchi

deymiz. Josus

arabcha so'z,

aytg'oqchi

turkiy. “O'zbek

tilining etimologik

lug'ati”da aytg'oqchi

so'zi “fosh qiluvchi axborot”

ma'nosini bildirgan aytg'aq otidan, unga -chi

qo'shimchasi qo'shilgan, deb izohlangan.

“Turkiy tillar etimologik lug'ati”da aytg'oqchi

so'zining o'zagi ay fe'li bo'lib, “gapir”

ma'nosini anglatadi. Tilimiz tarixida aytdi

so'zi aydi shaklida qo'llangan davrlar

bo'lgan. Shundan kelib chiqib, aytg'uvchining

aytuvchi shakli ham bo'lgan deyish mumkin.

Alisher Navoiy aytg'oq so'zini “aytg'oq, sir

boy berish” ma'nosida ishlatgan. “Nodonga

so'z demak aytg'og'dur va ko'p demagi

yo'rtog'dur” (“Mahbub ul-qulub”dan).

Xullas, aytg'oqchi va josusning ma'nosi

bir xil. Lekin qadimgi bitiktoshlarda yana

bir so'zga duch keldim. Bu so'z aytg'uchi

degan so'z. Aytg'uchi shaklan aytg'oqchiga

yaqin. Biroq aytg'uchi so'zi bitiktoshlardagi

yozuvlarga ko'ra, “maslahatchi, xoqon

maslahatchisi” degan ma'noni bildiradi.

To'nyuquq bitiktoshida aytg'uchisi bilga

ermish, ya'ni “maslahatchisi donishmand

emish” degan gap bor. Ko'rinib turibdiki,

aytg'uchi so'zining ham o'zagi gapir

ma'nosidagi ay so'zidir. Mantiqan o'ylab

qarasak, aytg'oqchi gap yetkazadi, aytg'uchi

gapini aytadi, ikkisida ham maslahat berish

ma'nosi bor. Aytg'oqchi bilan aytg'uchi

so'zlarining shaklan va mazmunan bunchalar

yaqinligi meni shunday tasmollashga undadi.

Tilimizda “Og'iz – aytg'oq, til – tayg'oq”,

“Aytg'oqchiday iskananib yuradi”, kabi maqol

va iboralar bor.

Eshqobil SHUKUR,
“Boboso'z izidan”

@Vatanparvargazetasi_bot
“Vatanparvar” birlashgan tahririyati
bilan bog'lanish uchun telegram bot

SHU SONNING
ELEKTRON SHAKLI

holda ifodalash yotadi. Bu abbreviaturaning o'ziga xos ko'rinishi sanaladi. Abbreviaturada faqat undosh harflar qo'llanadi.

Zamonaviy stenografiya Angliyada, qirolicha Yelizaveta zamonida vujudga kelgan. Bu tizimda har bir harf 4 ta yo'nalishga ega. 1837-yilda tilshunos olim Isaak Pitman o'zining tovushlarga asoslangan, ya'ni barcha so'zlar harfma-harf talaffuz etilgani kabi emas, balki qanday eshitilganiga ko'ra yoziladigan stenografiya tizimini tavsiya qiladi. Unda 24 undoshni ifodalash uchun 26 belgi, shuningdek, unilarni yozish uchun nuqtalar, punktilar, shtrixlar mavjud. 1888-yilda ingliz olimi Gregg stenografiyalash tizimini takomillashtirdi. Aynan mana shu stenografiya usuli bugungi kunga qadar ham amal qilmoqda.

KRIPTOGRAFIYA NIMA?

Ko'pchilik qachonlardir bir-biri bilan maxfiy xabarlar almashish tizimini yaratishni xohlagani muqarrar. Bu narsa ayniqsa bolalar orasida ko'p uchraydi. Ehtimol, ko'pchilik harflar o'rniga raqamlar ishlatishni shartlashib oladi. Bunda har

VATANPARVAR

MUASSIS

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MUDOFAA
VAZIRLIGI

www.mudofaa.uz

Tahririyat kengashi:

general-mayor Hamdam Qarshiyev
polkovnik Otabek Yuldashev
polkovnik Alisher Boboxonov
Maqsud Abilov

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqiriz qilinmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin. Gazeta Mudofaa vazirligi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar departamenti – “Vatanparvar” birlashgan tahririyatining kompyuter markazida sahifalandi.

Bosh muharrir:

podpolkovnik Ahror Ochilov

ISSN 2010-5541

Gazeta O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2008-yil 6-iyunda 0535 raqami bilan ro'yxatga olingan.

Telefonlar:

kotibiyat: 71 260-36-50
buxgalteriya: 71 260-35-20
yuridik bo'lim: 71 260-29-41
faks: 71 260-32-29

Navbatchi:

katta leytenant Bobur Elmurodov
Sahifalovchi: Dilnoza Meliqo'ziyeva
Musahhih: Zabo Sariyeva

Buyurtma: F-0105

Hajmi: 6 bosma taboq

Bichimi: A3

Adadi: 34 062 nusxa

Bosishga topshirish vaqti: 14:00

Topshirildi: 14:30

Gazetaning yetkazib berilishi uchun obunani rasmiylashtirgan tashkilot javobgar.

Gazetaning poligrafik jihatdan sifatli chop etilishiga “O'zbekiston” HMIU mas'ul.

Gazeta juma kuni chiqadi.

Gazeta 1992-yilning 24-iyunidan chiqq boshlagan.

Nashr ko'rsatkichi: 114.

Bahosi: kelishilgan narxda.

“O'zbekiston” nashriyot-matbaa ijodiy uyi bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Toshkent shahri, Alisher Navoiy ko'chasi, 30-uy.

1 2 3 4 5 6

Manzilimiz:

100164, Toshkent, Universitet ko'chasi, 1-uy.